

HAASTE

Haastateltavana Lauri Melander **s.4**

Kielletyn ja sallitun vaikeat rajat **s.10**

Rikollisuus & kansalaismielipide **s.19**

Sosiaalista sovittelua **s.24**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Rikollisuuden kustannuksia mietitty s.7

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA

Rikosseuraamusalan kehittäminen tärkeää

Riikka Kostainen

Haasteltavana on Rikosseuraamusalan neuvottelukunnan puheenjohtaja, Helsingin hovioikeuden presidentti **Lauri Melander**. Hänen mielestään seuraamuksen määräämisen lisäksi tarvitaan korjaavaa toimintaa. Uusi neuvottelukunta pyrkii toimimaan sillanrakentajana rangaistusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien välillä.

7 Rikollisuuden kustannuksia pohdittiin EU-seminaarissa

Riikka Kostainen

Rikoksantorjuntaneuvosto järjesti huhtikuussa Helsingissä seminaarin rikollisuuden kustannuksista eurooppalaisille asiantuntijoille. Seminaarissa käsiteltiin rikollisuuden rahallisen arvon laskemista ja kustannusten jakautumista sekä esiteltiin esimerkkejä eri maissa ja kaupungeissa tehdyistä kustannuslaskelmista. Alan kansainvälisistä huippunimistä puhujina olivat mm. **Pat Mayhew**, **Mark A. Cohen** ja **Daniel Sansfaçon**.

10 Sallitun ja kielletyn vaikeat rajat

Venla Salmi

Rikoksantorjunnan ja jopa oikeuskasvatuksen kannalta 12–13-vuotiaat saattavat vaikuttaa toisarvoiselta ryhmältä. He eivät ole vielä rikosoikeudellisesti vastuullisissa iässä ja syyllistyvät erittäin harvoin vakaviin rikoksiin. Kuitenkin varhaisnuorista varsin moni on tutustunut jonkinlaiseen rikolliseen toimintaan.

13 Perhetyyppi yhteydessä nuorten väkivaltakokemuksiin

Jukka Savolainen

Sekä kansainväliset että kotimaiset tulokset viittaavat siihen, että lapset, jotka eivät asu molempien vanhempiensa kanssa, varastelevat, tappelevat ja rötöstelevät keskimäärin enemmän kuin ydinperheiden kasvatit. Lapset ja nuoret eivät kuitenkaan pelkäästään tee rikoksia, vaan myös joutuvat niiden uhreiksi.

16 Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä kansalais-sodan jälkeen

Ilari Hannula

Suomen historian dramaattiset tapahtumat, kansalaissota ja 1930-luvun alun kriisi, olivat ennen kaikkea vakavia poliittisia kriisejä, joissa taisteltiin valasta. Mutta millaisia vaikutuksia näillä kriiseillä oli rikosoikeudellisen järjestelmän toimintaan, erityisesti rikosoikeudenkäyttöön ja rikoslainsäädäntöön.

19 Kansalaismielipiteitä rikollisuudesta ja rangaistuksista

Rob Allen

Monissa maissa rikollisuutta ja rangaistuksia koskeva poliittinen ja julkinen keskustelu on viime vuosina muuttanut ankarammaksi ja rangaistusmieliseksi. RCP – Rethinking Crime and Punishment – on monitahoinen englantilainen hanke, johon kuuluu tutkimusta, kansanvalistusta ja kampanjointia.

21 Ruotsissa saatu hyviä tuloksia jalkakahleesta

Riikka Kostainen

Ruotsissa on parhaillaan meneillään kokeilu, jossa yli kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomitulla on tietyn ehdoin mahdollisuus suorittaa

rangaistusaikeensa viimeiset kuukaudet vankilan ulkopuolella elektronisessa valvonnassa. Ruotsin rikoksantorjunta-neuvoston BRÄ:n seurantaraportti kertoo hyvistä tuloksista, kun ”jalkakahleeseen” (fotboja) on yhdistetty tuki työpaikan, asunnon ja toimeentulon hankkimisessa.

24 LET'S TALK

Sini Lehtinen

Let's Talk -projektissa kehitettiin malleja eri kansallisuksia ja kulttuureja edustavien ihmisten välisten ristiriitojen ratkaisemiseen. Ensimmäiset maahanmuuttajataustaiset sovittelijat ovat aloittaneet työnsä ja muutama sosiaalisen sovittelun tapaus on ehditty jo sovittella.

Jari Salonen

Sosiaalinen sovittelu arvioinnin valossa

Projektista on myös tehty myös arviointitutkimus.

27 Restoratiivista oikeutta ja sovittelua Euroopassa

Henrik Elonheimo

Rikosten sovittelun erikoiskurssilla toukokuussa Tampereella käsiteltiin sovittelun ja restoratiivisen oikeuden kansainvälistä kehitystä sekä Suomen sovittelulakihanketta. Kurssilla luennoivat mm. Euroopan sovittelufoorumin puheenjohtaja professori **Ivo Aertsen** Leuvenin yliopistosta Belgiasta ja professori **David Miers** Cardiffin yliopistosta Britannian.

Lasten tapausten sovittelua tutkittu Suomessa

Lakiehdotus sovittelusta valmistunut

30 KRIMINOLOGIA

32 AJASSA

35 HISTORIAA

HAASTE

ASIAANTUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Kauko Aromaa
puh. (09) 1606 7881

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1606 8289

Lehden yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste
Kirjoitukset pyydetään lähettämään sähköisessä muodossa.

Toimitusneuvosto

Pekka Koskinen (pj.)
Helsingin yliopisto
Tarja Pösö (varapj.)
Tampereen yliopisto
Varpu-Leena Aalto
Keravan kaupunki
Aarno Arvela
Helsinki
Heimo Kangaspunta
Rikosseuraamusvirasto
Pekka Koponen
Valtakunnansyöttäjänvirasto
Martti Kunnasvuori
Kuopion poliisilaitos
Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Ulla Mohell
Oikeusministeriö
Sirikka Perttu
Kuntaliitto
Hannu Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Lehtikuva / Martti Kainulainen

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo

4. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ K A U K O A R O M A A

Rikollisuuden kustannukset

Rikollisuuden hintaa ja kustannuksia koskeva keskustelu on virinnyt viime vuosina. Yksi syy on ollut halu kohottaa tietyn rikoslajin huomioarvoa; naisiin kohdistuva väkivalta on tästä tunnettu esimerkki. Samantapainen motiivi on ollut tiettyjen rikosten "kalleutta" tähdentävillä puheenvuoroilla, kuten parin vuoden takaisessa pienten ja keskiuurten yritysten rikosmenetyksiä koskevassa selvityksessä.

Viime aikoina on kiinnostuttu paitsi kustannusten yleisestä arvioinnista myös eri kustannuslajeista ja niiden jakautumisesta. Laskelmista tulee helposti hankalia, puutteellisia ja harhaisia. Kokonaiskustannuskysymys voi peräti tuntua absurdiltakin: yhteiskunnalla on sen suuruiset rikollisuuden ja kriminaalipolitiikan kustannukset, joihin sillä on varaa. Näin eritoten siksi, että erittäin suuri osa rikollisuuden kuluista aiheutuu torjunnasta, varustautumisesta ja pelosta sekä hoito- ja seuraamusjärjestelmistä. Laskelmat eivät silti ole hyödyttömiä, mutta ne tulee tehdä eri rajauksin eri käyttötarkoituksiin. Esimerkiksi toimenpidevaihtoehtojen vertailussa kustannustehokkuus on olennainen asia. Tällaiset kysymykset liittyvät ns. What Works -koulukuntaan sekä hallinnon kustannustehokkuusvaatimuksiin.

Samanaikaisesti on merkkejä siitä, että rationaalisen, tietoon perustuvan ja inhimillisen kriminaalipolitiikan aate on väistymässä ja korvautumassa rankaisemisen aatteella rankaisemisen vuoksi. Tällaiset uudet periaatteet ajaisivat vankeinhoidon ja seuraamusjärjestelmän resurssiahdinkoon ja aiheuttaisivat sen, että päättäjät eivät enää olisi entisessä määrin kiinnostuneita kriminaalipolitiikan asiantuntijoiden tiedoista – ja vasta kun resurssivaikutukset kohoaisivat sietämättömälle tasolle, jouduttaisiin uudelleenarviointiin taloudellisen pakon edessä, ei rationaalisuusperusteilla.

Jotta kriminaalipolitiikan kustannuslaskelmat saataisiin realistiselle ja oikealle tasolle, on ensin sovittava, mitä eri kuluerät ovat, mitä niistä tiedetään, miten niitä voi mitata ja miten mittaustuloksia voi tulkita. Näiden kysymysten parissa ala näyttäisi nyt työskentelevän. Arvioiteja on vielä melko vähän, eivätkä nekään ole kovin kattavia.

Kaikella tällä ei olisi suurta merkitystä, ellei sen taustalla olisi (kriminaali)poliittista tiedonintressiä: kun selviää, mikä jokin kustannus on, seuraava kysymys onkin, kuka sen maksaa: kustannusten jakautumiskysymys. Poliittisen päätöksenteon asia tästä tulee, kun sitten kysytään, onko havaittu jakauma oikeudenmukainen. Edelleen on kysyttävä, minkä tahojen kuluja tietty toimenpide nostaa tai laskee – ja onko uusi jakauma oikeudenmukaisempi vai epäreilumpi kuin aikaisempi. Toimintavaihtoehtojen poliittinen arvottaminen on mahdotonta, ellei tällaisia seikkoja tunneta. Siten kustannuskeskustelu on tärkeä keino suunnitteluongelman kääntämiseksi politiikan kielelle. Siksi keskustelussa on myös oltava huolellinen, avoin ja vilpiltön. Rikoksentorjuntaneuvoston huhtikuussa järjestämä eu-rooppalainen seminaari oli tässä tarpeellinen.

Kun kustannuskeskustelua nyt käydään, tulisi etsiä uusia keinoja kontrollikustannusten leikkaamiseen. Esimerkiksi Ruotsissa on jo kymmenisen vuotta hankittu kokemuksia "jalkakahleen" – fotboja – käyttämisestä vankeuden sijasta, ja aivan ilmeisesti hyvin kokemuksiin. Viimeksi sovellusta laajennettiin vuonna 2001, ja hiljattain on saatu onnistuneisuusarviointi, jonka perusteella ei Suomessa enää kannattaisi aikaila. Rikollisuuskontrollin kustannustason alentaminen vankiluvun nousua hillitsemällä käy tällä keinolla tehokkaasti ja ilman tunnettuja haittavaikutuksia – päinvastoin kokemukset ovat tässäkin suhteessa hyviä: verrattuna vankilaan on rahallisen säästön lisäksi esimerkiksi uusiminen vähäisempää.

Rikosseuraamusalan kehittäminen tärkeää

Rikosseuraamusalan neuvottelukunnan puheenjohtaja, Helsingin hovioikeuden presidentti **Lauri Melander** pitää vankeinhoidon ja kriminaalihuollon kehittämistä tärkeänä. Seuraamuksen määräämisen lisäksi tarvitaan korjaavaa toimintaa. Rikoksesta tuomitun yhteiskuntaan sijoittumisessa ja uusintarikollisuuden ehkäisyssä tarvitaan kuitenkin muutakin. Uusi neuvottelukunta pyrkiikin toimimaan sillanrakentajana rangaistusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien välillä.

Oikeusministeriön yhteyteen perustettu rikosseuraamusalan neuvottelukunta aloitti toimintansa noin vuosi sitten. Se toimii asiantuntijana kriminaalihuollon ja vankeinhoidon kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä sekä tukee ja edistää laaja-alaista yhteistyötä seuraamukseen tuomittujen yhteiskuntaan sijoittumisessa ja uusintarikollisuuden vähentämisessä. Tehtäviä on laajennettu sen edeltäjän, vankeinhoitoasiain neuvottelu-

kunnan, kentästä.

Uuden neuvottelukunnan tehtävänä on mm. seurata seuraamusjärjestelmän ja palvelujärjestelmien toimintaa sekä arvioida rikosseuraamusalan toiminnan tehokkuutta, taloudellisuutta ja vaikuttavuutta sekä toimintaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Se voi tehdä myös aloitteita ja antaa suosituksia seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien kehittämisestä. Tarkoitus on myös käynnistää tutkimuksia ja selvityksiä

ja ylipäätään hyödyntää toiminnassa tutkimustuloksia. Lisäksi neuvottelukunnan täytyy pitää yhteyttä rikosentorjuntaneuvostoon sekä muihin suomalaisiin ja ulkomaisiin yhteistyötahoihin ja seurata näiden toimintaa.

Neuvottelukunnan 14 jäsentä edustavat mm. oikeusministeriön, sisäasiainministeriön, opetusministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ja työministeriön hallinnonalaan sekä kunnallishallintoa, tutkimusta ja kansalaisjärjestöjä. Lisäksi sen

pysyviksi asiantuntijoiksi on kutsuttu vankeinhoitolaitoksen ja kriminaalihuoltolaitoksen ylijohtajat.

POIKKIHALLINNOLLISUUS KESKEISTÄ

Neuvottelukunnan puheenjohtaja, Helsingin hovioikeuden presidentti Lauri Melander korostaa poikkihallinnollisuutta rikosseuraamukseen tuomittujen ongelmien ratkaisemisessa. Usein he ovat syrjäytyneitä väliinputoajia ja erityisesti jälkihuoltotilanteissa vaaditaan eri hallin-

Rikosseuraamusalan neuvottelukunnan on tarkoitus myös käynnistää tutkimuksia ja selvityksiä ja ylipäätään hyödyntää toiminnassaan tutkimustuloksia.

RIIKKA KOSTIAINEN

Lauri Melander ei ole keksinyt, mikä nimenomaan hovioikeuden rooli kriminaalipolitiikassa voisi olla.

nonhaarojen, työvoimaviranomaisten, sosiaaliviranomaisten ja monien muiden, yhteistyötä. Rikosseuraamusalan neuvottelukunnan kokoonpano tukee hänestä hyvin tätä työtä.

Melander kertoo, että tähän mennessä neuvottelukunnassa on ehditty käsitellä mm. vankien työtoimintaa sekä vankien ja vapaudessa rangaistusta suorittavien terveydenhuoltotilannetta. Viime syksynä järjestettiin huumeista ja kriminaalipolitiikasta seminaari päihdeasiain neuvottelukunnan kanssa. Lisäksi tänä keväänä neuvottelukunnalle on asetettu jaosto, jonka tehtävänä on koordinoida ja suunnitella rikosseuraamusalaan liittyvää tutkimusta. Lähiaikoina pohdittavaksi ja keskusteltavaksi ovat tulossa mahdolliset uudet rikosseuraamusvaihtoehdot, ensimmäisenä sopimushoito. Asioita

käsitellään teemoittain ja yleensä ne liittyvät neuvottelukunnassa mukana olevaan taioon.

– Tällaisessa työssä ei vielä yhdessä vuodessa synny kovin näkyvää tulosta. Paljon pitää vielä keskustella, pohtia ja pohjustaa asioita. Itse ajattelisin myös niin, että tämän neuvottelukunnan ensisijainen tehtävä ei ole esiintyä kovin räväkästi julkisuudessa vaan vaikuttaa taustalla erityisesti siihen, että viranomaisyhteistyö saadaan niin toimivaksi kuin se on mahdollista. Tietenkään tämä ei sulje pois sitä, etteikö tärkeissä asioissa julkisuuteenkin voida tulla.

HOVIOIKEUDEN JUTTURUUHKA HUOLESTUTTAA

Lauri Melanderilla on pitkä ura takanaan. Hän on toiminut mm. kärjätuomarina, hovioikeudessa viskaalina,

oikeusministeriössä erityisasiantuntijana ja lainsäädäntöneuvoksena ja vuodesta 1997 viime vuoden loppuun asti Vantaan kärjäoikeuden laamannina. Vuoden alussa hän aloitti Helsingin hovioikeuden presidenttinä. Uutta työtään hän kuvaa hyvin haasteelliseksi. Päällimmäisenä huolenaiheena on hovioikeuden paha jutturuuhka.

– Oikeusturvan kannalta on kestävämpiä, että käsitelyajat ovat lähes kaksinkertaiset muihin hovioikeuksiin verrattuna. Ne voivat toki olla pitemmät, koska tämä on suurin ja täällä on ehkä keskimääräistä hankalampia asioita pääkaupunkiseutuluonteestakin johtuen, mutta ero on kuitenkin venähtänyt liian suureksi. Siihen on varmaan osaltaan vaikuttanut se, että ”iso laiva” kääntyy hitaasti ja viime vuosikymmenen lopussa tehty hovioikeusmenettelyn uu-

distus toteutuu täällä ehkä hitaammin.

Hän toivoo, että viime syksynä voimaan tulleet menettelyyn liittyvät lainmuutokset vaikuttavat positiivisesti tässä suhteessa. Mutta lisäksi talon sisällä pitäisi pystyä luomaan uudentyypisiä työtapoja. Ruuhkautumiskehitystä hillitsisi kansliahenkilökunnan lisääminen. Silloin lakimieskunnan kapasiteettia voitaisiin kohdentaa nykyistä paremmin. Toisaalta tilanne näyttää hänestä sikäli varsin hyvältä, että Helsingin hovioikeus on uskomaton osaamisen keskus ja kaikki ovat tavattoman sitoutuneita työhönsä.

LISÄÄ SEURAAMUSVAIHTOEHTOJA TARVITAAN

Melander ei ole keksinyt, mikä nimenomaan hovioikeuden rooli kriminaalipolitiikassa voisi olla verrattuna muihin tuomioistuimiin.

– Sinänsä tuomioistuimilla on isokin rooli, koska rangaistusasteikot ovat meillä väljiä, ja se miten niitä käytetään riippuu tuomioistuimesta. Ymmärtääkseni niitä kyllä käytetään hyvin maltillisesti. Ja myös vapaudessa suoritettavia rangaistuksia, kuten yhdyskuntapalvelua, käytetään ylipäätään aika hyvin. En näkisikään, että tuomioistuimet ovat lisäämässä kriminaalihuoltoon ja vankeinhoitoon liittyviä ongelmia vaan täyttävät hyvin oman tehtävänsä.

– Mutta kun on vuosikymmeniä tuominut ihmisiä →

Ymmärtääkseni rangaistusasteikkoja käytetään hyvin maltillisesti. En näkisikään, että tuomioistuimet ovat lisäämässä kriminaalihuoltoon ja vankeinhoitoon liittyviä ongelmia vaan täyttävät hyvin oman tehtävänsä, sanoo Lauri Melander.

→ vankilaan ja muihin seuraamuksiin, tätä taustaa vasten kokee rikosseuraamusalan kehittämisen hyvin tärkeäksi. Jotenkin sen näkee niin, että pelkkä seuraamuksen määrääminen ei välttämättä johda mihinkään vaan lisäksi tarvitaan korjaavaa toimintaa.

– Ainakin itse pidän kriminaalipolitiikassa hyvänä juuri hoidollisen ja sosiaalis-tavan otteen voimistumista viime vuosikymmeninä. Kaiken kaikkiaan seuraamusjärjestelmässä saisi mielellään olla vieläkin enemmän vaihtoehtoja. Mutta osa vaihtoehtojen puutteestahan hoituu varmaan sitäkin kautta, että vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä on erilaisia ohjelmia.

Melander muistuttaa, että vankiloiden ja kriminaalihuollon ohjelmat ja vapaudessa tapahtuva sosiaalista-va toiminta eivät tietenkään tuota nopeita tuloksia, mutta vähäisetkin tulokset ovat arvokkaita sen yksilön kannalta, joka onnistuu niiden avulla selviytymään ja pääsemään eroon rikoskierteestä.

Hänen mielestään yksi rikoskierteestä poispääsyyntä liittyvä ongelma on sen hetken löytäminen, jolloin rikosentekijään kannattaa panostaa näillä erilaisilla toimenpiteillä. Jos orastavan motivaation tukemiseen löytyisi joku viisasten kivi, sitä

kautta saisi varmasti myös tuloksia. Hän myöntää, että motivaation herättämisessä varmasti tuomioistuimillakin on merkitystä.

– Silloin ensimmäinen asia ei ole niinkään se, tuomitaanko kaksi kuukautta vai neljä kuukautta, vaan se, miten ihmisiä tuomioistuimissa kohdellaan. Siitä huolimatta että he ovat tehneet väärin, heidän täytyy tulla ihmisinä arvokkaasti kohdelluksi. Tämä ihmisten kohteleva ja kuunteleva on niin iso osa oikeudenmukaisuuden kokemuksesta, että sitä ei voi koskaan korostaa liikaa – ja se on myös vaikea asia, Melander toteaa.

RAHA KRIMINAALIPOLI- TIIKAN VAIKUTTAJANA

Suomalaisen kriminaalipolitiikan suurimpina haasteina Lauri Melander pitää juuri tätä uusien seuraamusvaihtojen keksimistä mutta toisaalta niiden löytämisen vaikeutta. Vaikeus piilee ainakin osaksi siinä, että uusien seuraamusten pitää olla oikeudenmukaisessa suhteessa jo olemassa oleviin seuraamuksiin. Toinen haaste on varmasti huumerikollisuuden ja siihen liittyvän rikollisuuden kasvu. Tämä vaikuttaa myös esimerkiksi vankiainekseen ja tuo omat ongelmansa.

Hän huolestunut myös siitä, että kun Suomessa ja

RIKKA KOSTAINEN

Pohjoismaissa kriminaalipolitiikka on ollut laaja-alaista sekä hyvää ja suhteellisen liberaalia, nyt on vaarana, että Euroopassa valtaa alaa kovempi linja, jossa rangaistusajattelulla on ehkä keskeisempi osa. Hänen mielestään tätä kehitystä pitäisi pyrkiä torjumaan kaikin voimin. Samaten pitäisi pyrkiä vaikuttamaan siihen, ettei rangaistustaso täällä lähtisi nousemaan näiden eurooppalaisten vaatimusten takia, mikä sekun ainakin joidenkin rikosten kohdalla saattaa olla jonkinlainen peikko.

Keskeiseksi kriminaalipolitiikan vaikuttajaksi Melander mainitsee rahan.

– Meillähän on hyviä ideoita ja paljon halua toimia, mutta aika paljon kysymys

on rahasta. Jos taloudelliset resurssit olisivat rikosseuraamusalalla suuremmat, tuloksia voitaisiin uskoakseni saavuttaa vielä enemmän kuin nyt. Tuotos- ja panosuhdetta on tietysti vaikea verrata johonkin muuhun. Mutta varmaankin vankeinhoitoon ja kriminaalihuoltoon on vähän vaikea saada rahaa, koska niiden avulla kukaan poliitikko ei kerää pisteitä. Ehkä tässä mediankin pitäisi valottaa enemmän myös sitä puolta, että rikoksentekijänkin elämässä on hirveän paljon inhimillistä hätää ja kärsimystä. ■

Rikollisuuden kustannuksia pohdittiin EU-seminaarissa

Rikoksentorjuntaneuvosto järjesti huhtikuussa Helsingissä seminaarin rikollisuuden kustannuksista eurooppalaisille asiantuntijoille. Seminaarissa käsiteltiin rikollisuuden rahallisen arvon laskemista ja kustannusten jakautumista sekä esiteltiin esimerkkejä eri maissa ja kaupungeissa tehdyistä kustannuslaskelmista. Alan kansainvälisistä huippunimistä puhujina olivat mm. **Pat Mayhew, Mark A. Cohen ja Daniel Sansfaçon.**

RIIKKA KOSTIAINEN

Suomen ja Ruotsin rikoksentorjuntaneuvostojen ja eurooppalaisen kaupunturvallisuusfoorumin järjestämään seminaariin osallistui lähes 60 rikollisuuden kustannuksista kiinnostunutta asiantuntijaa ympäri Eurooppaa. Seminaarin saatiin rahoitusta EU:n komission AGIS-ohjelmasta.

Seminaarin avauspuheessaan oikeusministeri **Johannes Koskinen** totesi saman taloudellisuusajattelun, joka luonnehtii kaikkea julkisten varojen käyttöä, tunkeutuneen kriminaalipolitiikkaan.

– Kriminaalipolitiikassa usein korostuvat vaikeasti rahaksi muunnettavat arvot, keskeiset oikeudelliset ihanteet ja sukupolvia kestäneet periaatteet ja moraalikysymyksetkin, mutta silti joudumme kysymään, kuinka paljon olemme valmiit maksamaan niiden toteutumi-

sesta. Joudumme asettamaan tavoitteita taloudellisten realiteettien rajoissa ja priorisoimaan tärkeimpiä ja kiireellisimpiä asioita sekä kysymään, mitä saamme rahojen vastineeksi. Lakeja helposti ajatellaan pelkiksi viesteiksi ottamatta huomioon, että niitä on valvottava ja rikkomisiin reagoitava. Erityisesti kansainväliset, EU:n ja YK:n, kriminaalipoliittiset velvoitteet syntyvät edelleen päätöksinä, joiden vaikutuksia jäsenmaiden taloudelle ei valmistelun kuluessa kunnolla selvitetä.

Koskisen mukaan valtion tulo- ja menoarvioon on pyritty sisällyttämään perustietoja siitä, mitä rikosten käsittely maksaa taloudellisina tunnuslukuina. Poliisintutinnan kustannukset tietoon tullaan rikosta kohden arvioidaan 311 euroksi ja poliisin hälytystehtävän hinnaksi arvioidaan 50 euroa. Syyttäjän toiminnan yksikkökustannukseksi eli syyttäjien ratkaisujen hinnaksi lasketaan 300 euroa ratkaisulta. Julkinen oikeusapu maksaa keskimäärin 84 euroa. Alioikeuksien nk. painotettu suorite on 629 eu-

roa, hovioikeusratkaisun hinnaksi tulee keskimäärin 2720 euroa. Vankipäivän hinta laskettuna vankeinhoidon toimintamenoista on 112 euroa.

– Epäilemättä taloudellisuusarviointi tulee yhä keskeisemmäksi valtiontalouden suunnittelussa. Mainitut taloudelliset tunnusluvut tarkoittavat ainoastaan, mitä viranomaisten toimet maksavat. Tarvittaisiin tietoa siitäkin, mitä itse rikokset maksavat ja erityisesti tietoa eri toimien merkityksestä rikollisuuden ehkäisemiseksi ja vä-

Johannes Koskinen

Mark A. Cohen

Daniel Sansfaçon

→ hentämiseksi. Ja tarvitsimme myös EU-maista vertailukelpoista tietoa siitä, mitä rikosoikeudenhoidon viranomaisten suoritteet maksavat ja mikä kustannustaakka rikollisuus on sen uhreille.

– Toinen Suomessa ajankohtainen teema on selvittää rikosjuttujen virtoja ja nopeuttaa niiden käsittelyä. Kysymys on rikosoikeudenhoidon taloudellisen tehokkuuden lisäämisestä. Lisäksi uskomme, että varsinkin nuorten rikollisuuden ehkäisemisessä on tärkeää pyrkiä nopeaan käsittelyyn.

SÄÄSTÖJÄ RIKOKSIA EHKÄISEMÄLLÄ

Suomalaisessa kriminaalipoliitikassa korostetaan, että on edullisempaa ehkäistä rikoksia kuin rangaista niistä. Koskinen toivoi, että tästä olisi nykyistä enemmän to-

dentavaa ja tarkentavaa tutkimusta.

– Liian paljon joudutaan tukeutumaan tunnetuimpaan amerikkalaislaskelmaan siitä, kuinka paljon tehokkaammin lähtökohdiltaan koulussa heikosti menestyvien tukemiseen sijoitettu dollari ehkäisee rikoksia kuin dollari poliisivalvonnan lisäämiseen taikka dollari vankipaikkojen rakentamiseen. Laskelmien on pakko olla sidoksissa yhteiskuntaan, jossa ne on tehty. Siksi olisi tärkeää, että vastaavia laskelmia eri toimien suhteellisesta kustannustehokkuudesta tehtäisiin eurooppalaisissa yhteiskunnissa. Sinänsä en epäile, ettei sääntö rikollisuutta ehkäisevien toimien edullisuudesta näillä eurooppalaisilla laskelmillakin osoittautuisi todeksi.

Ainakin Suomessa monet

varhaisen puuttumisen tai nuorten syrjäytymistä koskevat toimet tuottavat säästöjä monella yhteiskuntasektorilla. Tulokselliset toimet nuoren rikollisuuden ehkäisemiseksi ovat samalla muittenkin sosiaalisten ongelmien tuloksellista ehkäisemistä.

Seminaarin teemana on myös kustannusten jakautuminen, missä on aina kysymys yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta. Tästä tulisi Koskisen mukaan käydä enemmän keskustelua. Niitä on selvitetty vielä vähemmän kuin rikollisuuden ja sen vastaisten toimien kustannuksia, vaikka niihin sisältyy myös tärkeitä periaatekysymyksiä:

– Aiheuttajan kuuluu maksaa aiheuttamansa rikosvahinko, mutta kun tiedämme hänen mahdollisuutensa tähän epärealistisiksi, paras

tapa huolehtia uhrin oikeuksista on ehkäistä rikoksia. Rikosten ehkäiseminen ei ole ainoastaan taloudellisempaa vaan myös oikeudenmukaisempaa, Koskinen pohti.

– Mitä kirkkaammin ymmärrämme, että rikoksia on mahdollisuus ehkäistä, sitä selvemmin käsitetään, että tapahtunut rikos on laiminlyöty tai epäonnistunut ehkäisy. Periaate on säilyttää kustannusvastuuta sille, jonka olisi pitänyt toimia rikoksen ehkäisemiseksi. Julkinen valta on päävastuussa niin tapahtuneiden rikosten aiheuttamista kuin rikollisuuden ehkäisemiseksi tarvittavista kustannuksista. Lähtökohdana on, että kriminaalipoliittiset päätökset kuuluvat julkiselle vallalle ja kustannusvastuu jakautuu yhtä oikeudenmukaisesti väestön kannettavaksi kuin muidenkin julkisten

Taloudellisuusarviointi on kuitenkin vain yksi lähtökohta politiikasta ja ohjelmista päätettäessä.

palvelujen kohdalla.

Valtion ja kuntien keskinäisen kustannusvastuun jaon periaatteita voi hänestä etsiä siitä, miten ehkäistyt rikokset kumpaakin hyödyttävät kustannussäästönä. Kunnat ovat ehkäistyjen rikosten merkittävä hyötyjä, minkä pitäisi antaa aihetta kuntien aktiivisuuteen rikosentorjunnassa.

– Elinkeinotoiminnalta voimme odottaa ainakin sellaista moraalista vastuuta, että liiketaloudellisen voiton tavoittelemiseksi ei edistetäisi rikoksia, jotka kohtuutoimin olisivat ehkäistävissä. Kun yrityksiin kohdistuvien rikosten yhtä lailla kuin niiden ehkäisemisen kustannukset siirtyvät kuitenkin kuluttajahintoihin, periaate tarkoittaa yksinkertaisesti tervettä ja tasapuolista hinnoittelua. Myös kansalaisilta voidaan edellyttää toimia rikollisuuden ehkäisemiseksi. Nämä eivät koskaan saa tarkoittaa toimia, jotka kuuluvat viranomaisille. Ensisijaisesti olisi edistettävä yhteisvastuuta, Koskinen totesi.

– Vakuutukset on syytä nähdä keinoksi säilyttää maksut solidaarisiksi mahdollisille vahingonkärsijöille. Vakuutusjärjestelmät eivät kuitenkaan saisi merkitä, että lyödään laimin normaali huolellisuus rikosten ehkäisemiseksi. Julkisen vallan on huolehdittava, että rikoksilta eivät välty vain ne, joilla on varaa suojautua. Rikollisuus kohtaa yleensä raskaimmin köyhiä.

MISTÄ OLLAAN VALMIITA MAKSAMAAN

Professori **Mark. A. Cohen** Vanderbiltn yliopistosta Yhdysvalloista pohdiskeli mm., mitä hyötyä rikollisuuden kustannusten arvioinnista on. Hänen mukaansa kustannusanalyysi auttaa arvioimaan erilaisten rikosoikeudellisten ohjelmien tehokkuutta, seuraamaan kustannusten kehitystä ajan kuluessa, tunnistamaan maantieteelliset ongelma-alueet, tunnistamaan ne yhteiskunnan lohkot, joihin rikollisuus erityisesti vaikuttaa ja vertaamaan rikollisuutta muihin sosiaalisiin haittoihin.

Cohen korosti, että rikollisuuden kustannuslaskelmissa pitäisi ottaa huomioon uhrille aiheutuvien todellisten kustannusten ja julkisen vallan rikollisuuden kontrolloinnin ja vähentämisen menojen lisäksi myös kansalaisille rikollisuudesta aiheutuvat kustannukset, kuten murtohälyttimet tai taksin käyttö yömyöhään, rikollisuuden pelon vaikutukset, yhteisöllisyyden heikentyminen sekä sanktioiden vaikutukset rikosentekijöihin ja heidän perheisiinsä. Merkittävä kysymys hänestä onkin, kenen kustannuksia pitäisi mitata – sosiaalisia kustannuksia, uhrien, veronmaksajien, mahdollisten uhrien, yhteisön vai rikosentekijän kustannuksia.

Osa rikollisuuden kustannuksista on periaatteessa suoraan rahassa mitattavissa, mutta käytännössä Cohenin mukaan näidenkin kus-

tannustietojen kerääminen on varsin hankalaa. Osaa kustannuksista puolestaan ei pysty suoraan laskemaan. Siihen on kehitetty avuksi erilaisia epäsuoria menetelmiä, kuten halukkuus maksaa turvallisuudestaan (willingness to pay – WTP). Cohen esitteli erilaisia asetelmia, joissa amerikkalaisilta oli kysytty, kuinka paljon he ovat valmiita maksamaan omista rahoistaan tiettyjen rikosten vähentämisestä 10 prosentilla. Selvästi eniten halukkuutta maksaa löytyi luonnollisesti murhien vähentämisestä, mutta myös raiskausten vähentämisestä oltiin valmiita maksamaan lähes yhtä paljon eikä maksuhalukkuudessa ollut olennaista eroa miesten ja naisten välillä.

Amerikkalaisilta oli kysytty myös, sijoittaisivatko he 100\$/1000\$ rikoskontrolliin, rikosentorjuntaan vai veronalennuksiin. Kansalaisten prioriteetit olivat rikoksen ehkäisy (36,6 %), huumehoito (22,1 %), poliisi (21 %), veronalennus (11,9 %) ja viimeisenä vankila (8,4 %).

VAROVAISUUTTA LASKELMIEN KÄYTTÖÖN

Daniel Sansfaçon, kansainvälisen rikosentorjuntakeskuksen ICPC:n apulaisjohtaja Kanadasta, summasi esityksessään, mitä erilaisten rikosentorjuntamenetelmien kustannuksista ja hyödyistä tiedetään, käsitteli tietopohjan heikkouksia ja painotti, kuinka haastavaa on kääntää tietopohja käytännön politi-

kaksi ja ohjelmiksi.

Talusanalyseilla on kuitenkin hänen mukaansa monia etuja kriminaalipolitiikassa. Ne pakottavat poliittiset päättäjät ajattelemaan vakavasti tavoitteita ja vaikutuksia ja teettämään tarkkoja arviointitutkimuksia. Ja mikä tärkeintä, ne saattavat välittää viestin siitä, että jotkin ehkäisevät ja hoitavat interventiot todella toimivat ja että nykyinen suuntautuminen rankaiseviin toimenpiteisiin voi olla epäoikeutettua.

Sansfaçon näki kuitenkin vaaroja siinä, että kustannus-työanalyseja pidetään kovin automaattisesti luotettavina ja tieteellisesti pätevänä, koska ne hyötyvät taloustieteen yleisesti nauttimasta uskottavuudesta. Toinen ongelma on yliuottamus tiettyihin rikosentorjunta- ja arviointimenetelmiin. Yksittäisiä, henkilöön keskittyvä menetelmiä on helpompaa arvioida ja näistä arvioista saadaan usein hyviä tuloksia. Tämä tarkoittaa, että vähemmän käytetään sellaisia toimenpiteitä, jotka saattaisivat olla yhtä tehokkaita mutta joita ei voi arvioida tavanomaisin arviointitekniikoin.

– Taloudellisuusarviointi on kuitenkin vain yksi lähtökohta politiikasta ja ohjelmista päätettäessä. Rikosentorjunnan taloudellisia analyyseja ei pidä jättää huomioimatta mutta niitä tulee käsitellä varovaisuudella, Sansfaçon korosti. ■

LEHTIKUVA / REPORTERS / OLIVIA DROESHAUT

Nuorilla on taipumusta tarkastella omia tekojaan eri valossa kuin normien rikkomuksia yleensä. Esimerkiksi lähipiirissä tapahtuvaa väkivaltaa ja kiusaamista nuoret luonnehtivat leikiksi tai muuten harmittomaksi toiminnaksi.

■ V E N L A S A L M I

Sallitun ja kielletyn vaikeat rajat

Rikksentorjunnan ja jopa oikeuskasvatuksen kannalta 12–13-vuotiaat saattavat vaikuttaa toisarvoiselta ryhmältä. He eivät ole vielä rikosoikeudellisesti vastuullisessa iässä ja syylistyvät erittäin harvoin vakaviin rikoksiin. Nuorten rikoskäyttäytymiseen kohdistuvat toimet suuntautuvatkin pääosin vanhempiin ikäryhmiin. Tämä koskee ainakin oikeuskasvatusta, jonka määrä ala-asteella on hyvin vähäinen. Alle 15-vuotiaiden nuorten rikoskäyttäytymisen tutkimus on niin ikään ollut Suomessa verrattain vähäistä. Kuitenkin varhaisnuorista varsin moni on tutustunut jonkinlaiseen rikolliseen toimintaan.

Kun luvattomat teot yhdistyvät nuorten mielissä osaksi vapaa-aikaa, kuluttamista ja sosiaalisia suhteita, niiden merkitys rikoksina voi hämärtyä tai jopa väistyä kokonaan

Tuoreessa väitöskirjatutkimuksessa tarkastellaan helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuutta, piirteitä ja merkityksiä. Tutkimusta varten kerättiin sekä kysely- että haastatteluaineistoa; mukana oli 430 kuudesluokkalaista seitsemästä koulusta eri puolilta Helsinkiä. Nuorten kielletyn ja rikollisen toiminnan yleisyyttä mitattiin itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyllä.

12–13-vuotiaista 42 % ilmoitti varastaneensa kaupasta tai kioskista joskus elämänsä aikana ja seiniin ilmoitti piirrelleensä 29 %. Helsinkiläisnuorten vertailusta käy ilmi, että useiden lievien rikkomusten kohdalla 12–13-vuotiaat ovat aktiivisempia tekijöitä kuin 15–16-vuotiaat. Vaikka suurimmalle osalle nuorista kielletyt ja rikolliset teot ovat nuoruuteen liittyvää ohimevää kokeilua, jo 12–13-vuotiaissa erottuu ryhmä, jonka lievää rikoskäyttäytymistä voisi luonnehtia toistuvaksi tai aktiiviseksi.

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan kiellettyyn ja rikolliseen toimintaan liittyviä piirteitä, jotka ovat ominaisia varhaisnuorille ja tekevät heistä haasteellisen ryhmän rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisyn ja oikeuskasvatuksen kannalta.

MOTIIVIT HÄMÄRTÄVÄT RIKOSMERKITYKSEN

Nuorten kiellettyyn ja rikolliseen toimintaan liitetään

usein ajatus kapinoinnista ja tarpeesta rikkoa auktoriteettien asettamia rajoja. Tämä on varsin keskeinen osa nuorten luvattomia toimintaa, ja nuoret itsekin tunnustavat sen. Rikoskäyttäytymiseen liittyy myös joukko muita tärkeitä merkityksiä ja motiiveja, jotka eivät välttämättä avaudu nuoria ulkopuolelta seuraavalle tarkastelijalle.

Helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden haastatteluista käy ilmi, että monet normien rikkomuksista yhdistyivät vahvasti nuorille ominaisiin tapoihin viettäen vapaa-aikaa. Ostoskeskuksissa ja tavarataloissa liikkumiseen liittyi joillakin nuorilla ”shoppailun” kaltaista näpistelyä. Tällöin näpistely muodostuu osaksi kulutuskäyttäytymistä, jossa varastaminen on vain yksi tapa hankkia tuotteita.

Myös vahingonteot, erityisesti seiniin piirtely ja kirjoittelu kiinnittyivät nuorten ajanviettoon. Sen lisäksi, että töhertely nähtiin osana nuorten kulttuuria, sitä pidettiin tämän hetken muoti-ilmiönä jo ala-asteikäisten keskuudessa.

Kiellettyjen ja rikollisten tekojen tekeminen on varhaisnuoruudessa vahvasti ryhmäkeskeinen ilmiö. Tekoja tehdään harvoin yksin. Ero on selkeä, kun 12–13-vuotiaita verrataan kolme vuotta vanhempiin nuoriin, joilla tekojen ryhmäkeskeisyys on jo selvästi vähäisempää. Sosiaaliset motiivit olivatkin varsin keskeisiä varhaisnuorten rik-

komuksissa. Kiellettyjen tekojen tekeminen toimi keinona osoittaa rohkeutta ja hankkia ihailua toisten nuorten silmissä. Toisaalta nuori saattoi ajautua ryhmän mukana joko tahottomaan tai voimakkaan keuilunhalun ajamana tekoihin, joihin hän ei koskaan omin päin ryhtyisi.

Nuorten rikoskäyttäytymisessä ei ole siis aina kyse tarkoituksellisesta normien rikkomisesta. Kun luvattomat teot yhdistyvät nuorten mielissä osaksi vapaa-aikaa, kuluttamista ja sosiaalisia suhteita, niiden merkitys rikoksina voi hämärtyä tai jopa väistyä kokonaan.

Nuoruuden luvattomien tekojen luonnehditaan monesti johtuvan ajattelemattomuudesta. Rikkomuksia kuitenkin tehdään voimakkaiden motiivien ajamina ja teot toteuttavat monenlaisia nuorille tärkeitä funktioita, kuten esimerkiksi toisten nuorten silmissä pätemistä. Voidaankin sanoa, että ajatukset ovat teoissa keskeisesti mukana, mutta ne ovat suuntautuneet toisaalle kuin tekojen vääryyteen.

Aikuisen voi olla vaikea käsittää, kuinka kokonaisvaltaisesti nuori voi heittäytyä tällaiseen toimintaan ja hetkellisesti todella unohtaa tekojen todellisen merkityksen rikoksina. Saattaa kuitenkin olla niin, että vasta jäätyään kiinni nuori havahtuu huomaamaan, mistä huolettomassa ajanvietossa on tosiasiaa ollut kysymys.

OMAT TEOT NÄHDÄÄN ERI VALOSSA

Helsinkiläiset varhaisnuoret osoittautuivat normeja koskevilta mielipiteitään ennemminkin lainkuuliaisiksi kuin kapinallisiksi. Nuoret tuomitsivat rikoskäyttäytymisen yleisellä tasolla melko jyrkästi. He myös suhtautuivat myönteisesti lakeihin ja sääntöihin sekä kannattivat niiden valvontaa.

Nuorilla oli kuitenkin taipumusta tarkastella omia tekojaan eri valossa kuin normien rikkomuksia yleensä. Esimerkiksi lähipiirissä tapahtuvaa väkivaltaa ja kiusaamista nuoret luonnehtivat leikkisi tai muuten harmittomaksi toiminnaksi. Kiusattu nähtiin usein syypääksi kiusaamisensa tai hänen ajateltiin ansainneen sen tavalla tai toisella. Saatettiin myös uskoa, ettei uhri kärsi kiusaamisesta vaan on itsekin tottunut siihen. Omassa sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvaa toimintaa siis vähäteltiin ja seliteltiin. Yleisellä tasolla nuorten keskuudessa oleva väkivalta ja kiusaaminen taas nähtiin vakavaksi ongelmaksi ja siihen puuttumista pidettiin tärkeänä.

Kun omien tekojen moraalista hyväksyttävyyttä tarkastellaan eri kriteereiden mukaan kuin moraalikysymyksiä yleisellä tasolla, voidaan käyttää kriminologian teorialperinteessä tunnettua neutralisaation käsitettä. Henkilöt käyttävät tekojensa perustelemiseen erilaisia neutralisaa-

Tutkimus helsinkiläisistä varhaisnuorista osoittaa, että nuoret kaipaavat tietoa rikkomuksiin ja oikeusjärjestelmään liittyvistä peruskäsitteistä. Vasta tämän jälkeen voidaan tarkastella yksittäisten tekojen lainvastaisuutta ja mahdollisia seuraamuksia.

→ tiotekniikoita eli erilaisia tapoja selittää moraalisesti tuomittava toiminta hyväksyttäväksi. Eräs aikaisemmissakin tutkimuksissa esille tullut nuorille ominainen neutralisaatiotyyli on rikkomusten lukeminen nuoruuteen kuuluvaksi. Nuoret ovat taipuvaisia uskomaan, että sääntöjen ja lakien rikkominen kuuluu nuoruuteen ja on siis hyväksyttävää nimenomaan nuorille. Saatetaan jopa ajatella, että nuori on epänormaali, jos hän aina noudattaa sääntöjä ja lakeja. Tämä tapa ajatella näkyi myös helsinkiläisten varhaisnuorten keskuudessa. Puolet tutkimuksessa mukana olleista nuorista piti kiellettyjen ja rikollisten tekojen tekemistä osana normaalia nuoruutta.

VARHAISNUORTEN OIKEUSTIEDOT HEIKKOJA

Ala-asteikäisten kohdalla yhteiskunnan normeihin eli lakeihin ja sääntöihin tutustuminen jää pitkälti kodin vastuulle. Koulu tarjoaa tietoa lähinnä liikennesäännöistä ja päihteistä.

Kun helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden oikeustietoja selvitettiin, ilmeni epävarmuutta varsin selkeidenkin tapausesimerkkien valossa. Peräti 41 % vastaajista ilmoitti, ettei tiennyt onko luvaton poissaolo koulusta rikos, 37 % taas piti tätä rikoksena. Ja vaikka vain 7 % vas-

taajista piti opettajalle valehtelua rikoksena, yli kolmannes (35 %) ilmoitti, ettei tiedä, onko kyseessä rikos. Nuorista 85 % tiesi, että suklaapatukan näpistäminen on rikos. Kuitenkin 11 % ilmoitti, ettei tiedä miten asia on, ja 4 % uskoi, ettei kyseessä ole rikos.

Lisäksi heidän tietonsa Suomen oikeusjärjestelmästä olivat hyvin epämääräisiä. Myös monet peruskäsitteistä, kuten rikos, näyttivät olevan epäselviä. Esimerkiksi joillakin nuorilla tekojen lainvastaisuus asettui samalla tavoin subjektiiviseksi tulkintakysymykseksi kuin tekojen moraalinen vääräys. Ajateltiin, että yhtä lailla kuin henkilö voi esittää, että seiniin piirtely on hänen mielestään hyväksyttävää tai tuomittavaa, on seiniin piirtelyn lainvastaisuus tarkastelijasta riippuvainen seikka. Tämä saattaa myös osaltaan selittää nuorten epävarmuutta koskien tekojen lainvastaisuutta. Näyttää siltä, että kaikki nuoret eivät vielä ala-asteen viimeisellä luokalla tiedä, mitä tarkoittaa, että teon tekeminen on rikos.

OIKEUSKASVATUSTA SEKÄ TUTKIMUSTA TARVITAAN

Aikuiselle on haastava tehtävä asettaa 12–13-vuotiaan asemaan ja nähdä kielletyt ja rikolliset teot tästä näkökulmasta. Varhaisnuorilla teko-

jen taakse kätkeytyy motiiveja, jotka aikuinen tarkastelija saattaa sivuuttaa merkityksettöminä – jos havaitsee niitä lainkaan. Myös monet rikosoikeusjärjestelmään liittyvät seikat, jotka aikuisesta tarkastelijasta saattavat tuntua itsestään selviltä, voivat 12–13-vuotiaan perspektiivistä olla aidosti hankalia kysymyksiä. Varhaisnuoret ovat kehitysvaiheessa, jossa ajattelu on vielä varsin konkreettista ja niin moraalisten kuin juridisten ongelmien pohdinta on heille mutkikkaampaa kuin vanhemmille ikäryhmille.

Tutkimus helsinkiläisistä varhaisnuorista osoittaa, että nuoret kaipaavat tietoa rikkomuksiin ja oikeusjärjestelmään liittyvistä peruskäsitteistä. Vasta tämän jälkeen voidaan tarkastella yksittäisten tekojen lainvastaisuutta ja mahdollisia seuraamuksia. Olisi myös hedelmällistä ohjata nuoret pohtimaan tekojensa motiiveja, jotka usein ovat heille itselleenkin piilossa ja verrata niitä tekojen todelliseen luonteeseen rikoksina. Kun tuodaan esille niiden tekojen rikosmerkitys, jotka ovat joko menettäneet tämän tekojen vahvojen motiivien hämärtämänä tai joiden rikosmerkitys on epäselvä yksinkertaisesti nuorten puutteellisten tietojen vuoksi, nuoret varustetaan paremmin kohtaaman valintatilanteet, joissa he päättävät teke-

vätkö rikoksen vai eivät.

Oikeuskasvatuksen ja muiden nuorten rikoskäyttäytymiseen liittyvien torjuntatoimien kehittämisen lisäksi on tärkeää panostaa myös alan tutkimukseen, joka toimii perustana kaikelle suunnittelutyölle. Suomessakin olisi jo korkea aika toteuttaa tutkimus, jossa seurattaisiin samoja nuoria murrosiän yli, 12-vuotiaasta ainakin peruskoulun jälkeiseen aikaan asti. Tällainen tutkimus voisi valottaa nuorten oikeus- ja moraalikäsitteiden kehittymistä sekä erilaisten seuraamusten ja seuraamusuhkien vaikutusta rikosten tekemiseen. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan kasvatustieteen alaan kuuluvaan väitöskirjaan ”Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä.” (2004.) Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 40.

Perhetyyppi yhteydessä nuorten väkivaltakokemuksiin

Sekä kansainväliset että kotimaiset tulokset viittaavat siihen, että lapset, jotka eivät asu molempien vanhempiansa kanssa, varastelevat, tappelevat ja rötöstelevät keskimäärin enemmän kuin ydinperheiden kasvatit. Lapset ja nuoret eivät kuitenkaan pelkästään tee rikoksia, vaan myös joutuvat niiden uhreiksi. Koska lasten turvallisuudesta huolehtiminen on yksi perheen perustehtävistä, on mielekästä kysyä, missä määrin nuorten väkivaltaiset uhrikokemukset riippuvat perheen piirteistä.

Tarkastelin tätä kysymystä tuoreessa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisussa Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Tutkimuksen lähtökohtana ennakoin, että uhrikokemuksia koskevat tulokset noudattelevat rikollista käyttäytymistä koskevia tuloksia. Toisin sanoen oletin, että ydinperheet suojelevat nuoria väkivallalta tehokkaammin kuin muunlaiset perheet ja erityisesti että yksinhuoltajien luona asuvilla nuorilla olisi suurin

riski kokea väkivaltaa, koska yhden vanhemman on vaikeampi valvoa nuoren ajan käyttöä kuin kahden.

Aiemman tutkimuksen valossa tiedetään, että oma rikollinen käyttäytyminen on vahva uhrikokemusten enustaja. Tästäkin näkökulmasta hypoteesini tuntui uskottavalta.

UUSPERHEIDEN LAPSILLA SUURIN VÄKIVALTARISKI

Tulosten suunta ei kuitenkaan vastannut näitä odotuksia. Myönteinen havainto oli se,

että yksinhuoltajien luona asuvat nuoret eivät koe merkittävästi enemmän väkivaltaa kuin ydinperheiden nuoret. Negatiivinen ja ainakin minulle yllättävä tulos oli puolestaan se, että väkivaltaisten uhrikokemusten riski on huomattavan suuri uusperheissä elävien nuorten parissa. Uusperheillä viitataan tässä äidin ja isäpuolen muodostamiin kotitalouksiin; aineistossa ei ollut tilastollisen vertailun edellyttämää määrää isän ja äitipuolen muodostamia uusperheitä.

Nuorten kokemaa väkivaltaa tarkasteltiin kolmen osoittimen valossa: seksuaalinen väkivalta, ruumiillisen vammam tuottanut pahoinpitely ja vanhempien väkivaltaiset teot. Yli neljännes uusperheiden pojista on kokenut vammam aiheuttanutta väkivaltaa vuoden aikana. Yksinhuoltajaäidin luona asuvilla pojilla tämä luku on kaksi kertaa pienempi. Ydinperheessä elävien poikien todennäköisyys kokea tällaista vakavaksi luokiteltavaa väkivaltaa koko 15-vuotisen elä-

Lähes neljännes pojista ja kolmannes tytöistä raportoi kokeneensa vähintään yhden vanhempiensa tekemän väkivaltaisen teon vuoden aikana.

LEHTIKUVA / MARJA AIRIO

Yli neljännes uusperheiden pojista on kokenut vamma aiheuttanutta väkivaltaa vuoden aikana.

➔mänsä aikana on selvästi pienempi kuin uusperheiden poikien vastaava riski vain yhden vuoden sisällä.

Uusperheissä asuvilla tytöillä on kaksi kertaa suurempi riski kokea seksuaalista väkivaltaa kuin ydinperheessä tai yksinhuoltajan kanssa elävillä tytöillä. Joka viides äidin ja isäpuolen luona asuva 15-vuotias tyttö ra-

portoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa elämänsä aikana.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös nuorten kokemaa väkivaltaa vanhempiensa taholta. Lähes neljännes pojista ja kolmannes tytöistä raportoi kokeneensa vähintään yhden vanhempiensa tekemän väkivaltaisen teon vuoden aikana. Lievimmillään

näissä tapauksissa on kysymys ”lujasta kiinni tarttumisesta”; vakavimmat kysymykset koskivat nyrkillä lyömistä ja kuristamista.

Perhetyyppien väliset vertailut koskevat tilannetta, jossa nuori raportoi vähintään kaksi väkivaltaista kokemusta. Näiden tulosten valossa uusperheiden tytöillä (mutta ei pojilla) on erityisen suuri riski kokea väkivaltaa. Lähes kolmannes heistä on joutunut vanhempiensa tekemän perheväkivallan uhriksi vuoden aikana. Tämä on kaksi kertaa yleisempää kuin vastaavat kokemukset ydin- ja yksinhuoltajaperheissä elävien tyttöjen parissa.

Tutkimuksessa ei voitu selvittää kuka vanhemmista – äiti, isäpuoli vai biologinen isä – on näiden tekojen takana. On tietenkin mahdollista, että ainakin osa näistä kokemuksista on seurausta nuorten omasta väkivaltaisesta käyttäytymisestä perheenjäseniään kohtaan. Tätäkään kysymystä ei kyetä valottamaan käytettävissä olevan aineiston puitteissa.

Joka kymmenes tämän kyselyn piiriin tullut Helsingin yhdeksäsluokkalainen ilmoitti asuvansa uusperheessä. Tämä tulos on sopusoinnussa valtakunnallisten tilastojen kanssa: **Marjukka Litmalan** (2003) raportin mukaan noin 70 000 alle 18-vuotiasta lasta elää yhdessä uuden sosiaalisen vanhemman kanssa. Kyseessä on siis verrattain merkittävä riskiryhmä.

MIKÄ SELITTÄÄ SUURTA RISKIÄ UUSPERHEISSÄ?

Tutkimukseni tyytyi lähinnä kuvaamaan perhetyyppien välisiä eroja. Käytettävissä olevan aineiston avulla tuskin voidaankaan antaa tyhjentävää selitystä uusperheen nuorten suuremmalle väkivaltariskille. Uusperheisiin kuitenkin liittyy joitain luonnollisia erityispiirteitä, joiden tarkastelu saattaa ainakin tämentää kysymyksenasettelua jatkotutkimuksen tarpeisiin.

Ylivoimaisesti tavallisin suomalainen uusperhe syntyy tilanteessa, jossa äidin ja lapsen (tai lasten) muodostama yksinhuoltajakotitalous liittoutuu tähän perheeseen aiemmin kuulumattoman miehen kanssa. **Jaakkolan ja Säntin** (2000) tutkimuksen mukaan noin 90 % uusperheiksi luokiteltavista kotitalouksista perustuu tällaiseen tilanteeseen. Varsin monessa tapauksessa uusperheen muodostavat aikuiset hankkivat yhteisiä lapsia aiemmas-ta liitosta syntyneiden lasten lisäksi.

Moni äidin ja isäpuolen kanssa elävä nuori on siis kokenut biologisten vanhempien välisen eron; elänyt jonkin aikaa yhdessä äitinsä kanssa; muuttanut yhteen isäpuolen kanssa ja mahdollisesti totutellut elämään yhdessä äidin ja isäpuolen yhteisen lapsen kanssa. Tällainen perhehistoria voi sisältää erityispiirteitä, jotka vaikuttavat nuorten riskiin kokea väkivaltaa.

Yksi tällainen piirre on tietysti se, että uusperheessä

Uusperheiden nuorten korkea riskialttius selittyy sillä, että he tekevät luvattomina pidettäviä tekoja enemmän kuin muiden perheiden nuoret.

asuu henkilöitä, jotka eivät ole sukua toisilleen. Uusiin perheenjäseniin sopeutuminen voi johtaa merkittäviinkin ristiriitoihin, mikä voi vaikuttaa perheen ilmapiiriin ja esimerkiksi huoltajien kykyyn kontrolloida lastensa ajankäyttöä. Omassa tutkimuksessa havaitsimme, että uusperheessä asuvat nuoret raportoivat muita enemmän perheen sisäisiä konflikteja.

Koska varsin monet uusperheessä elävät pariskunnat hankkivat omia lapsia aiemmassa liitossa syntyneiden lisäksi, tällaisia perheitä leimaa keskimääräistä suurempi lapsiluku. Helsingin koululaisia koskevan aineiston mukaan peräti 43 % uusperheissä elävistä nuorista asuu vähintään kahden nuoremman siskon tai veljen kanssa; vastaava tilanne on yli kaksi

kertaa harvinaisempaa yksinhuoltaja- tai ydinperheessä asuvien nuorten parissa.

Missä määrin tällaiset perheen sisäiset ominaisuudet – perhekoko ja perheen ilma- piiri – selittävät uusperheiden lasten väkivallan kokemusten yleisyyttä? Tarkaste- lin tätä kysymystä moni- muuttuja-analyysin avulla. Saatujen tulosten valossa kävi ilmi, että osa perhetyyppien välisistä eroista johtuu siitä, että uusperheissä ilmenee muita enemmän vaikeita ris- tiriitoja (kuvio 1); perheen koolla ei sen sijaan näytä olevan mitään merkitystä uhrikokemuksille.

Aineiston tarkempi ana- lyysi paljasti, että tärkein uusperheiden nuorten väki- vallan riskiä selittävä asiain- tila on kuitenkin se, että uhrikokemuksiin läheisesti

yhteydessä oleva riskikäyt- täytyminen, kuten alkoholin- kulutus, huumekekoilut ja oma rikollinen toiminta, on huomattavasti yleisempää uusperheissä elävien nuorten parissa.

Kun perhetyyppien väliset erot riskialtista elämäntyyliä osoittavissa muuttujissa ote- taan huomioon (vakioidaan tilastollisesti), uusperheiden nuoret eivät eroa lainkaan muista nuorista väkivaltaisten uhrikokemusten suhteen. Uusperheiden nuorten kor- kea riskialttius selittyy siis sillä, että he tekevät luvatto- mina pidettäviä tekoja enem- män kuin muiden perheiden nuoret.

Mistä tämä ero johtuu? Yksi tulkinta on se, että ikään kuin palkkioksi uusien per- heenjäsenten sietämisestä uusperheen nuorille annetaan

tavallista enemmän vapauk- sia ja itsenäisyyttä päättää ajankäytöstään (Giles-Sims & Crosbie-Burnett 1989). Sikäli kuin tällainen perhe- rakenne tuottaa enemmän viih- tyvyysongelmia ja auktori- teettikiistoja lasten ja kotona asuvien aikuisten kesken, yksi tapa minimoida ristiriitojen puhkeamista on sallia lapsen viettää enemmän aikaa kodin ulkopuolella ja katsoa läpi sormien hänen mahdollisia rikkomuksiaan.

Tämä luonnollinen ja em- paattinen reaktio voi ratkai- sevasti myötävaikuttaa väki- valtaisten uhrikokemusten kannalta riskialttiin elämän- tyylin muotoutumiseen. ■

Kirjoittaja on erikoistutkija Oikeus- poliittisessa tutkimuslaitoksessa.

KIRJALLISUUS

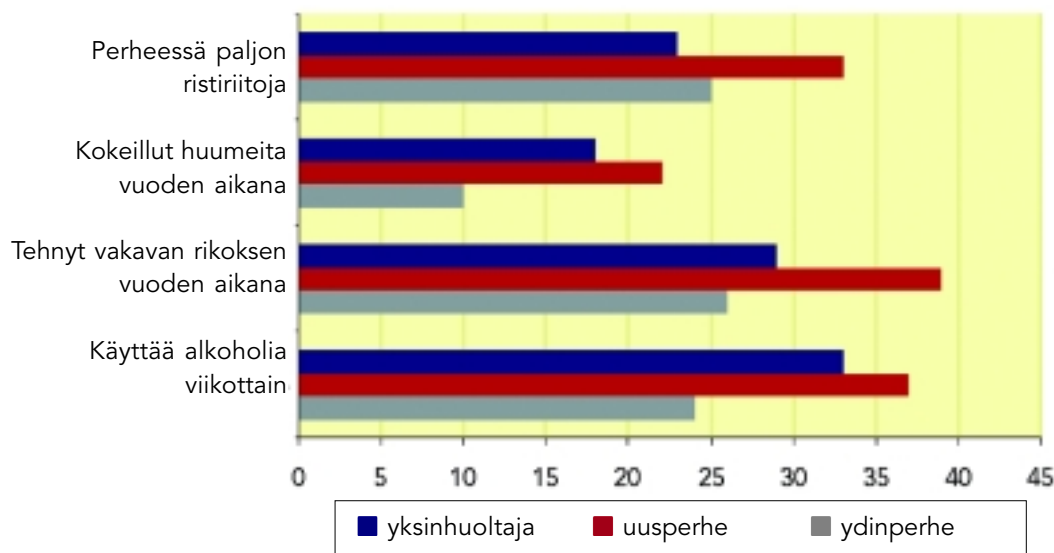
Giles-Sims, Jean & Margaret Crosbie -Burnett: Adolescent power in step- father families. A test of normative- resource theory. *Journal of Marriage and the Family* 51 (1989),1065-1078.

Jaakkola, Risto & Riitta Sääntti: Uus- perheitten lapset ja vanhemmat. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 174: 2000.

Kivivuori, Janne & Jukka Savolainen: Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittinen tutki- muslaitos 204:2003.

Litmila, Marjukka: Perheet, parisuh- teet, lapset. Oikeuspoliittinen tutki- muslaitos 201:2003.

Kuvio 1. Väkivaltaisia uhrikokemuksia selittävät tekijät perhetyypin luokissa (%).

Tampereen punaiset koottiin kaupungin valtauksen jälkeen Keskustorille odottamaan kuljetusta eteenpäin.

■ ILARI HANNULA

Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä kansalaissodan jälkeen

Suomen historian dramaattiset tapahtumat, kansalaissota ja 1930-luvun alun kriisi, olivat ennen kaikkea vakavia poliittisia kriisejä, joissa taisteltiin vallasta. Erityisesti kansalaissota on jättänyt pitkäaikaisia jälkiä yhteiskuntaan. Tutkimuksessani selvitin, millaisia vaikutuksia näillä kriiseillä oli rikosoikeudellisen järjestelmän toimintaan, erityisesti rikosoikeudenkäyttöön ja rikoslainsäädäntöön. Perimmäisenä tavoitteena oli selvittää syyt Suomen vankiluvun nousuun pohjoismaisesta tasosta Euroopan huipulle vuoden 1918 jälkeen.

Ensimmäisen maailmansodan kuluessa kehkeytyi Suomessa paheneva elintarvikepula ja tuotannon vähenemisen aiheuttama työttömyys. Vuoden 1917 vallankumoukset Venäjällä synnyttivät Suomessa valtatyhjiön, jonka täyttä-

misestä kamppailivat porvaristo ja työväki. Seurauksena oli alkuvuodesta 1918 kansalaissota, joka päättyi valkoisten voittoon punaisista.

1920-luku taas oli taloudellista nousukautta, mutta yhteiskunta oikeistolais-

tui kuten Euroopassa yleisestikin. Vuonna 1929 alkaneen syvän taloudellisen laman vaikutukset tuntuivat voimakkaimmin talonpoikaisväestössä. Sen kokemaan pettymykseen nojautui ns. Lapuan liike, jonka painostuksesta toteutettiin Suomessa va-

Kriisiytymisen merkit ilmenivät ennen kaikkea rikoslainsäädännön sattumanvaraisuutena mutta myös oikeudenkäytön nopeana ankaroitumisena ja vankeinhoidon vaikeutumisenä.

semmistön lopullinen nujertaminen 1930-luvun taiteessa. Liikkeen vallankaappaushankkeet kuitenkin torjuttiin ns. Mäntsälän kapinassa vuonna 1932.

Väitöskirjan ”Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä” ensimmäisessä osassa luodaan vanki- ja tuomioistuintilastojen avulla koko maata kattava kuva vankilukuun vaikuttavista tekijöistä, ennen kaikkea vapausrangaistuksista ja niihin johtavista rikoksista, selvitetään lainvalmisteluaineiston avulla rikoslainsäädännön muutokset sekä verrataan Ruotsin kehitykseen. Jälkimmäisessä osassa taas pureudutaan Helsingin raastuvanoikeuden arkistosta kerätyn, varkausrikostuomioita koskevan aineiston avulla rangaistuksen muodostumiseen ja tuomioistuimen rangaistusharkinnassa tapahtuneisiin muutoksiin ja näiden yhteyksiin rikoslainsäädäntöön ja vankilukuun ennen ja jälkeen vuoden 1918 kansalais sodan.

Kirjan lukemista helpottavat lukuisat yhteenvedot ja kehityksen kulkuja havainnollistavat 94 kaaviota. Tutkimuksen tuloksia analysoidaan laajalti kirjan lopussa.

VANKILUVUN NOUSUN SYYT

Tutkimus osoitti, että vankiluvun nousu alkoi jo 1890-luvulla vapausrangaistusten käyttöön oton myötä ja nousu jyrkeni kansalais sodan vaikutuksesta, jolloin vankiluku erosi entistä selvemmin pohjoismaisesta tasosta. (Kuvio 1.)

Suomen vankiluku kohosi 1890-luvun alun 2000:sta 3500:aan vuoteen 1915 mennessä. Vuoden 1918 lopulla vankiluku oli yli 11 000 huolimatta valtiorikosoikeuksissa tuomittuja punaisia koskevista jo toteutuneista huomattavista armahduksista. Nopean alenemisen jälkeen vankiluku nousi uudestaan 5800:sta vuonna 1922 aina 9200:aan vuonna 1933. Vankiluku laski 1930-luvun jälkipuoliskolla yhteiskunnallisten olojen parantumisen myötä, mutta ko-

hosi taas voimakkaasti toisen maailman sodan loppuvaiheessa.

Tutkimuksen mukaan kansalais sota ja 1930-luvun alun kriisi pääosin ankaroittivat rikoslainsäädäntöä ja kovensivat muutoinkin rangaistuksia. Nämä muutokset nostivat vankilukua. Syynä vankiluvun nousuun eivät kuitenkaan olleet yksinomaan mainitut kriisit, vaan nousuun vaikutti huomattavasti myös vuoden 1889 rikoslaki. Rikoslailta toteutulla vapausrangaistusten laajalla käytönotolla oli merkitystä erityisesti varkausrikoksissa, joihin syyllistyneet tuomittiin suurin joukoin vapausrangaistuksiin.

Rikosoikeudellisen järjestelmän muutosten syynä olivat ennen kaikkea yhteiskunnan poliittisissa valtarakenteissa tapahtuneet muutokset, jotka kriisien yhteydessä heijastuivat eri tavoin vankilukuun ja rikosoikeudellisen järjestelmän toimintaan. Rikosoikeudellisessa järjestelmässä oli kriisiytymisen merk-

kejä, jotka ilmenivät ennen kaikkea rikoslainsäädännön sattumanvaraisuutena mutta myös oikeudenkäytön nopeana ankaroitumisena ja vankeinhoidon vaikeutumisenä korkean vankiluvun seurauksena.

Rangaistuskäytännön kovenemisella kansalais sodan jälkeen oli suuri ja pitkäaikainen merkitys: varkausrikoksista tuomitut vapausrangaistukset kovenivat varkausrikosten eri lajeissa, nuorilla ja aikuisilla sekä ensikertalaisilla ja rikoksen uusijoilla. Entisille punavangeille tuomittiin keskimäärin muita pitempiä vapausrangaistuksia. Varkausrikostuomioiden yleinen koveneminen näyttää tapahtuneen melko huomaamatta ilmapii rin kovenemisen seurauksena. Kovenemiseen on silti saattanut myötävaikuttaa varkaiden samaistaminen kansalais sodassa hävinneeseen osapuoleen. Aiemmin valtiorikostuomioistuimessa tuomittujen punavankien tuomitsemiseen varkausrikoksista keskimääräistä anka-

Kuvio 1.

Vankilukuja Pohjoismaissa 1810–1970. Lähde: Nils Christie 1968.

Kriisien aikana ja jälkeen kriminaalipolitiikkaa ohjasi pääosin vallan säilyttämisen tarve. Osa lainsäädännön koventamisista oli tarkoitettua, osa tapahtui puoli vahingossa.

→ rammin saattoi sisältyä myös kostonomaisia piirteitä.

Varkausrikosten rangaistustaso alkoi laskea pian kansalaissodan jälkeen, mutta 1930-luvun alun kriisi ja toinen maailmansota ylläpitivät varkausrikosten korkeaa rangaistustasoa. Vasta 1960-luvun yhteiskunnallinen murros mahdollisti varkausrikoksia koskevien rangaistussäännösten lieventämisen sekä rangaistustason ja vankiluvun alenemisen.

KRIMINAALIPOLITIIKASSA SUUNNITTELEMATTOMUUTTA

Vankiluvun alhaalla pysyttäminen ei ollut kriminaalipolitiikassa keskeisellä sijalla. Vankiluvun noustessa kovin korkealle oli kuitenkin pakko ryhtyä toimiin myös vankiluvun nousun katkaisemiseksi. Vankiluvun nousun aiheuttanut kriminaalipolitiikka ei seurauksiltaan ollut kovin hyvin suunniteltua.

Kriisien aikana ja jälkeen kriminaalipolitiikkaa ohjasi pääosin vallan säilyttämisen tarve. Osa lainsäädännön koventamisista oli tarkoitettua, osa tapahtui puoli vahingossa. Kovennuksilla tavoiteltuja rikollisuuden torjuntatavoitteita ei saavutettu. Esimerkiksi yleistä rangaistustasoa ja vankilukua lisäsivät 1920-luvulla muun muassa kieltolakirikoksista ja juopumusrikoksista tuomitut sakkovangit. Sakkovankien määrä oli 1920-luvulla 1500–2000 ja suurimmillaan 2600 vuoden 1930 alussa, mutta sakkovankeja tuli vankiloihin jopa noin 37 000 vuoden 1931 aikana. Sakkovankien suuri määrä 1920-luvulla selittyi suurelta osin päiväsakkojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä vuonna 1921 tuntuvasti pidentyneillä muuntorangaistuksilla, mikä kovennus jäi ilmeisesti lainsäätäjältä huomaamatta. Sakkovankien määrää kasvatti myös kieltolain ja juopumusta koskevien säännösten koventamiset, joilla pyrittiin vähentämään kieltolaki- ja juopumusrikollisuutta 1920-luvun alkupuolella huonolla menestyksel-

lä. Lopulta 1920-luvun lopussa alkanut taloudellinen lama teki juopumus- ja kieltolakirikoksista tuomitut entistä kykenemättömämmiksi maksamaan sakonsa, minkä vuoksi sakon muuntorangaistusta kärsivät täyttivät vankilat ääriään myöten.

Rangaistussäännösten kovennuksissa saatettiin mennä suhteettomuuksiin. Esimerkiksi vuonna 1920 kovennettuun rikoslain kiskomissäännökseen ja mainittuun vuoden 1922 kieltolakiin sisällytetyt sakkomäärät eivät olleet missään järkevässä suhteessa muihin käytössä oleviin sakkorangaistuksiin.

Vuoden 1889 rikoslain ankara lopputulos varkausrikoksiin syyllistyneitä kohtaan tuskin oli loppuun asti tarkoitettu. Jo vuoden 1866 asetukset toivat vapausrangaistukset käyttöön kuoleman-, ruumiin- ja häpeärangaistusten sijaan eräissä rikoksissa, ei kuitenkaan varkausrikoksissa. Vuonna 1894 voimaan tulleella rikoslailla otettiin vapausrangaistukset käyttöön muun muassa varkausrikoksissa. Varkausrikoksiin ensi ja toisen kerran syyllistyneet tuomittiin nyt vapausrangaistuksiin. Varkausrikosten uusimisesta säädettiin ankarat kuritushuone- rangaistukset ja varkausrikoksiin kaavailusta rangaistuksen minimirajan alittamismahdollisuudesta rikoksen uusimisessa luovuttiin. Varkausrikoksiin syyllistyi noihin aikoihin paljolti köyhyyden pakottamana. Varkausrikosille tyypillinen uusiminen johtikin rikoslain uusimis- ja rangaistusten yhdistämissääntöjen soveltamisen kautta pitkään kokonaisrangaistuksiin. Väkivaltarikosten uusimisen varalle ei sen sijaan ollut säädetty vastaavia kvalifioituja rangaistusasteikkoja. Varkaudesta tuomitut muodostivatkin rikoslain ja uusimisen seurauksena vankiluvun korkeuden perustan.

Rikoksen uusimisen ja rangaistusten yhdistämisen mekanismi sai uutta vauhtia, kun kansalaissodan hävinneet tuo-

mittiin valtiorikosoikeuksissa pitkiin vapausrangaistuksiin, joihin rangaistuksen ehdollisuuden tai ehdonalaisen vapauden menettämisen kautta yhdistettiin uusista varkausrikoksista tuomitut rangaistukset. Näyttää siltä, että tämäkään rikoslain ”automaattinen” seuraus varkausrikoksissa ei ollut kovin hyvin tiedostettu. Laajojen armahdusten jälkeen vankiloihin jäivät moniksi vuosiksi kansalaissodassa johtavassa asemassa olleiden punaisten ryhmän rinnalle ne varkausrikoksista tuomitut, joiden rangaistuksen pääosa muodostui aiemmasta valtiorikostuomioistuimessa tuomitusta pitkistä kuritushuonerangaistuksesta. Armahtaminen ei siten käytännössä ollut välttämättä lopullista.

Eräiltä osin kriisiaikoina toteutetut rikoslainsäädännön muutokset olivat järjestelmää lieventäviä ja eräiltä osin pitkäaikaisia. Noilta ajoilta rikoslainsäädäntöömme ovat jääneet muun muassa ehdollista rangaistustuomiota, päiväsakkoa ja vaarallisten rikoksenuusijoiden eristämistä sekä ehdonalaista vapauttamista koskeva lainsäädäntö. Yleinen ehdollista rangaistustuomiota koskeva laki otettiin vuonna 1918 käyttöön ilmeisesti sen vuoksi, että kansalaissotaan osallistuneille punaisille rivimiehille voitaisiin antaa ehdollinen rangaistustuomio. Ehdollisen rangaistustuomion käyttöönotto, vaikka sitä olikin jo paljon ennen kansalaissotaa suunniteltu, tapahtui tavallaan vähemmän suunnitelmallisesti kansalaissodan seurauksena. Tällä kertaa suunnittele mattomuuden seurauksena saatiin käyttöön yhä vieläkin käytössä oleva kelvolliseksi osoittautunut ehdollista rangaistusta koskeva lainsäädäntö. ■

Ilari Hannula toimii lainsäädäntöneuvoksena oikeusministeriössä. Hänen väitöskirjansa Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä on julkaistu Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarjassa N:o 251.

Kansalaismielipiteitä rikollisuudesta ja rangaistuksista

Monissa maissa rikollisuutta ja rangaistuksia koskeva poliittinen ja julkinen keskustelu on viime vuosina muuttunut ankarammaksi ja rangaistusmielisemmäksi. RCP – Rethinking Crime and Punishment – on monitahoinen englantilainen hanke, johon kuuluu tutkimusta, kansanvalistusta ja kampanjointia. Tarkoituksena on valaista kysymystä siitä, miten kansalaismielipiteeseen voidaan vaikuttaa.

RCP on rahoittanut työtä, jossa on selvitetty, mitä suuri yleisö ajattelee vankiloista ja vapaudessa toteutettavista rikosseuraamuksista, miten mielipiteet syntyvät, muotoutuvat ja säilyvät, millainen maine jo käyttöön otetuilla vapausrangaistuksen vaihtoehtoilla on, sekä miten onnistuneita ovat olleet aloitteet, joilla on lisätty vankiloiden todellisuutta ja yhdyskuntarangaistuksia koskevaa tietoisuutta.

Menetelminä on käytetty mm. mielipidetutkimuksia, fokusryhmäkeskusteluja sekä ennen-jälkeen-asetelmaa käyttäviä toimenpiteiden vaikutuksia selvittäviä arviointejä. Selvitystyössä on tullut kaksi keskeistä tulosta: suuri yleisö ei ole niin rangaistusmielinen kuin usein kuvitellaan; ja ihmiset kykenevät muuttamaan mieltään.

Mielipidemittaukset osoit-

tavat, että suuri yleisö suhtautuu varsin myönteisesti rikosten torjuntaan, yhdyskuntaseuraamuksiin sekä huumausainehoittoon. Kansalaiset ovat sitä mieltä, että:

ON PAREMPI EHKÄISTÄ KUIN KORJATA

Kysyttäessä miten parhaiten vähennettäisiin rikollisuutta Britanniassa, kuusi vastaajaa kymmenestä kannattaa parempaa vanhemmuutta (Mori 2003), 55% poliisien lisäämistä, 45% koulukurin parantamista ja 41% rakentavampia ajankäyttötapoja nuorisolle. Kun vuonna 2001 kysyimme, miten yleisön edustajat käyttäisivät kuvitellut 10 miljoonaa puntaa rikollisuuden käsittelyyn työskentelemään, eniten kannatusta sai ehdotus perustaa työryhmiä 30 kaupunkiin työryhmiä työskentelemään uhanalaisten lasten kanssa (RCP 2002 a). Lähes kolme

vastaajaa neljästä on sitä mieltä, että kouluilla on tärkeä rooli nuorten rikollisuuden ja uusintarikollisuuden ehkäisyssä, ja opettajia pidetään tässä suhteessa tärkeämpinä kuin poliisia, tuomioistuimia tai vapaudenriistoa (Ecotech forthcoming). Nämä tulokset vahvistavat vuonna 2002 tehdyn, EU:n laajuisen haastattelututkimuksen tuloksia, joiden mukaan kohdennetut ehkäisy- tai torjuntaohjelmat saivat laajemman kannatuksen kuin kovemmat rangaistukset. (EU 2002).

VANKILA EI TOIMI

Noin puolet kansalaisista oli sitä mieltä, että rikoksenteikijät palaavat vankilasta pahempina kuin mitä he olivat sinne joutuessaan, ja kolmannes vastasi, ettei tiedä miten asian laita on (Mori 2003). Vain 2% olisi halunnut käyttää kuvitellut 10 miljoonaa

puntaa vankipaikkojen lisäämiseen (RCP 2002a), ja kun kysyttiin, miten vankiloiden tilanahtausongelma tulisi ratkaista, uusien vankiloiden rakentaminen oli epäsuosituin vaihtoehto, ja sitä kannatti vain neljännes vastanneista (Mori 2003). Tämä sopii yhteen sen tuloksen kanssa, että vain yksi kansalainen kymmenestä arveli, että Britannian rikollisuutta voitaisiin parhaiten vähentää panemalla enemmän rikoksenteikijöitä vankilaan (Mori 2003).

HALUAMME PAREMPIA VAIHTOEHTOJA

Vankiloiden tilanahtauden korjaamiseksi yli puolet vastaajista toivoi, että olisi kehitettävä ankarampia yhdyskuntarangaistuksia (Mori 2003). Yhdeksän kymmenestä oli sitä mieltä, että tarvitaan intensiivisiä yhdyskuntarangaistuksia nuorten rikoksenteikijöiden pitämiseksi ai-

→ soissa (RCP 2002 a). Strathclyden yliopiston tekemästä fokusryhmätutkimuksesta ilmeni, että ihmiset haluavat rangaistuksia, jotka eivät pane rikoksenteikijöitä vankilaan, vaan jotka saavat rikoksenteikijät korvaamaan aiheuttamansa vahingot ja ottamaan opikseen (RCP 2002 c). Tutkimus vapausrangaistuksen vaihtoehtojen maineesta osoitti, että yleisö suhtautuu vankeuden vaihtoehtoihin jonkin verran skeptisesti. Vaihtoehtojen tulee hyödyttää uhreja, yhteisöjä ja rikoksenteikijöitä samanaikaisesti; englantilainen keskustelu käyttää termiä "a triple bottom line" (Henley 2004).

HOITAKAA PERUSTAVIA ONGELMIA RANKAISEMISEN SIIJAAN

Yli puolet yleisöstä on sitä mieltä, että paras tapa hoitaa vankiloiden ylikansoitusongelmaa olisi rakentaa lisää asuntokeskuksia, joissa huumeriippuvaiset rikoksenteikijät saisivat hoitoa (Mori 2003). Fokusryhmätutkimuksessa lähes kaikki vastaajat – ilta- ja päivälehtien lukijat mukaan lukien – omaksuivat liberaalin asenteen huumausainerikoksiin nähden, ja olivat voimakkaasti sillä kannalla, että huumausaineiden käyttäjiä tulisi hoitaa eikä rangaista. (RCP 2002b)

KOULUTUSTA NUORILLE RIKOKSENTEIKIJÖILLE

Koulutus on oikea vastaus nuorten rikoksenteikijöiden tapauksessa. Kaksi kolmesta vastaajasta kannattaa (yksi kolmesta voimakkaasti) ajatusta, että alle 18-vuotiaiden rikoksenteikijöiden, jotka eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa, tulisi saada pakollista koulutusta vankeuden sijaan (Ecotech forthcoming). Kan-

salaisten mielestä rikosten tekemisen ehkäisy, kuntoutus ja koulutus ovat rangaistusta tärkeämpiä keinoja nuorten rikoksenteikijöiden kohtelussa.

MIELIPIEIDEN MUUTTAMINEN

Ihmiset voivat muuttaa mieltään omaksuttuaan uutta asiantietoa, joutuessaan vastakkain erilaisten näkemysten kanssa tai kun saavat ensikäden kokemusta vankiloiden ja muiden rangaistusten toiminnasta. Kun yleisölle annetaan tietoa rangaistusten todellisesta tasosta, tehdään selväksi yhdyskuntasuraamusten todellinen luonne ja sisältö sekä kerrotaan millaisia rikoksenteikijät todellisuudessa ovat, saattavat asenteet muuttua (RCP 2002 b, 2003). Tuomareiden ja ehdonalaivalvojen kuvaukset yhdyskuntasuraamusten todellisuudesta voivat muuttaa väestön käsityksiä eri rikoksiin sopivista rangaistuksista (CCJS 2003), ja oikean tiedon saaminen nuorten rikoksenteikijöiden koulutuksen puutteista vähentää vankeuden kannatusta suuren yleisön keskuudessa.

Kaikki argumentit eivät ole yhtä vaikutusvaltaisia. Vankiloiden kalleus, kasvavat vankiluvut ja rangaistuksen aiheuttama inhimillinen kärsimys eivät saa ihmisiä ajattelemaan, että vankeuden käyttöä tulisi vähentää. Ihmiset päinvastoin ovat taipuvaisia hyväksymään sen, että tietynlaiset rikoksenteikijät (kuten mielenterveysongelmaiset, huumeriippuvuudesta kärsivät ja naiset, joilla on lapsia) vaativat erityiskohtelua. Jotta suuri yleisö siirtyisi enemmän vankilan vaihtoehtojen kannalle, sen on päästävä selville siitä, mitä

etuja niistä on heidän omalle asuinalueelleen turvallisuuden kohentumisen, rikoksenteikijöiden kuntoutumisen ja tukea saaneiden uhrien kautta. Yleisön on myös ymmärrettävä, että yhdyskuntarangaistukset ovat tosiasiasa rikoksenteikijöille ankaria rangaistuksia (Henley 2004).■

Kirjallisuus

CCJS (2003) Evaluation of Local Crime Community Sentence

Ecotech (forthcoming) Unlocking Learning

EU (2002) Eurobarometer 58.0

Henley (2004) The Reputation of Alternatives to Prison

Mori (2003) Crime and Prisons Omnibus Survey

RCP (2002a) What does the public think about prison?

RCP (2002b) Attitudes to Crime and Punishment: The Results of a Deliberative Poll

RCP (2002c) What do the Public really feel about Non-Custodial Penalties?

RCP (2003) Media and the shaping of public knowledge and attitudes towards crime and punishment

Rethinking Crime and Punishment

Yksi kriminaalipoliittisen päätöksenteon kulmakiviä on rikollisuutta mutta myös ns. kansalaismielipidettä koskevat uskomukset. Päätäjät koettavat monesti myötäillä sitä kansalaismielipidettä, jonka uskovat olevan vallalla, äänestäjien pelko on tämän nöyryyden ja myötäjuoksijataipumuksen alku. Kansalaismielipide on tämänkin vuoksi tärkeä itsenäisen kriminaalipoliittisen päätöksenteon elementti – sen suurempi ongelma on että tuota mielipidettä tunnetaan huonosti, ja että virheellisesti usein kuvitellaan lehdistö- ja muun mediasällön edustavan tuota mielipidettä. Siitä erehdyksestä paljolti seuraa lehdistön ja muun median – mediajulkisuuden – aiheuttoman suuri vaikutusvalta näissäkin kysymyksissä.

Rob Allen, Rethinking Crime and Punishment -or-

ganisaation toiminnanjohtaja, on käsitellyt tätä asiaa useissa viimeaikaisissa puheenvuoroissaan.

Rethinking Crime and Punishment (RCP) on yksityisen säätiön perustama Englannissa toimiva kolmi-vuotinen hanke, jonka tarkoituksena on tuottaa tuoretta ajattelua ja kohottaa vankeusrangaistusta ja sen vaihtoehtoja koskevan julkisen keskustelun tasoa. Tätä edistetään tuottamalla eri yhteiskuntaryhmille suunnattua tiedotusaineistoa jota levitetään monia eri kanavia hyväksikäyttäen. Kotisivulla www.rethinking.org.uk esitellään organisaation toimintaa.

Haasteelle tarjoutui tilaisuus julkaista toimituksen suomennos Allenin toukokuussa 2004 Pariisissa pitämästä puheenvuorosta, joka sisältyi Societies of Criminology -kongressin ohjelmaan./KA

Ruotsissa keskustellaan yksilöllisemmästä vankilasta vapautumisajankohdasta.

■ R I I K K A K O S T I A I N E N

Ruotsissa saatu hyviä tuloksia jalkakahleiden käytöstä

Ruotsissa on parhaillaan meneillään kokeilu, jossa yli kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomitulla on tietyn ehdoin mahdollisuus suorittaa rangaistusaikansa viimeiset kuukaudet vankilan ulkopuolella elektronisessa valvonnassa. Ruotsin rikosentorjuntaneuvoston BRÅ:n äskettäin ilmestynyt toinen seurantaraportti kertoo hyvistä tuloksista, kun ”jalkakahleeseen” (fotboja) on yhdistetty tuki työpaikan, asunnon ja toimeentulon hankkimisessa.

Elektronisen valvonnan ideaa ja tekniikkaa on kehitelty Yhdysvalloissa jo 1980-luvulla. Nykyään sen sovellutuksia on käytössä useissa Euroopan maissa. Ruotsissa elektronista valvontaa (intensivövervakning med elektronisk kontroll –

IÖV-utsluss) on käytetty lyhyiden korkeintaan kolmen kuukauden vankeusrangaistusten vaihtoehtona kymmenen vuotta. Ensin jalkakahletta kokeiltiin alueellisesti, mutta vuonna 1997 kokeilu laajennettiin koko maahan ja vuonna 1999 siitä tehtiin pysyvä

käytäntö. Yli puolet jalkakahleessa rangaistuksensa kärsineistä on tuomittu rattijuopumuksesta. Lyhyen vankeusrangaistukseen sijaan valvonnassa oli esimerkiksi vuonna 2002 noin 2100 tuomittua (mikä on kolmannes enintään kolmen kuukauden

tuomion saaneista.) Vaihtoehdon suosio on tosin laskenut 1990-luvun lopulta.

Elektronisen valvonnan toimeenpanosta vastaavat paikalliset kriminaalihuoltoviranomaiset. Tuomittu ei saa lähteä asunnostaan kuin tiettyinä aikoina ja tiettyä tarkoi-

BRÅ:n seuranta osoittaa, että useimpien valvontaan vapautuneiden sosiaalinen tilanne oli järjestyksessä kuusi kuukautta myöhemmin.

→ tusta varten, joka voi olla esimerkiksi työ, opinnot, hoito tai osallistuminen kriminaalihuollon ohjelmiin. Ulkonaliikkumiskieltoa kontrolloidaan sähköisen apuvälineen ja kriminaalihuollon tarkastajien kotikäyntien avulla. Niiden yhteydessä valvotaan myös alkoholin ja huumeidenkäyttökiellon noudattamista. Elektroninen valvontajärjestelmä koostuu valvottavan nilkkaan kiinnitetystä lähettimestä, asuntoon sijoitettusta vastaanottimesta, joka on yhteydessä televerkkoon sekä kriminaalihuollon keskustietokoneesta. Tekniikka on kehittynyt koko ajan ja nykyään on mahdollista valvoa tuomittua myös työpaikalla.

EDELLYTYKSET VALVONTAAN PÄÄSSYIN TIUKAT VANGEILLA

Valvonnan on todettu olevan yhtä rajoittava kuin vankila, mutta ilman sen haitallisia vaikutuksia. Hyvien kokemusten vuoksi Ruotsin hallitus käynnisti syksyllä 2001 kolmivuotisen kokeilun elektronisen valvonnan käytön laajentamisesta. Tietyin ehdoin yli kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomitut voivat suorittaa sen viimeiset 1–4 kuukautta asunnossaan elektronisessa valvonnassa. Ajatuksena on, että asteettaisella vapautumisella ja tuella elämän järjestämisessä parannetaan valmiuksia sopeutua takaisin yhteiskuntaan ja ehkäistään uusintarikollisuutta. Taustalla on myös ajatus

välttää lisävankipaikkojen rakentamisen tarve.

Elektroniseen valvontaan pääsy edellyttää riski- ja turvallisuusarvion läpäisemistä. Siinä arvioidaan karkaamisriskiä, uusien rikosten tekemisen riskiä sekä alkoholin ja huumeiden käytön riskiä. Toinen edellytys on, että vangilla on oltava käytettävissään asunto, puhelin ja sähkö sekä järjestetty toimeentulo. Jos se ei onnistu työn avulla, yksi mahdollisuus on kriminaalihuollon maksamat avustukset. Muutenkin kriminaalihuolto pyrkii auttamaan näiden ehtojen täyttämässä.

BRÅ seuraa kokeilua yhdessä Ruotsin vankeinhoito- ja kriminaalihuoltohallinnon (Kriminalvårdsstyrelsen) kanssa. Ensimmäinen raportti valmistui vuosi sitten. Siinä kuvattiin kokeilun kahdeksan ensimmäisen kuukauden tuloksia sekä verrattiin hakijoita ja hakematta jättäneitä. Lähes 40 % pitkäaikaisvankeista haki elektroniseen valvontaan ja lähes puolet hakijoista valittiin. Valitut eivät juuri eronneet rikostaustaltaan muista pitkäaikaisvankeista, mutta heillä oli vähemmän aiempia tuomioita ja päihteiden käyttöä. Heillä oli myös muita parempi sosiaalinen tilanne. Vain 6 prosenttia valvotuista rikkoi ehtoja, useimmiten syynä oli alkoholin käyttö, ja joutui palaamaan loppuajaksi vankilaan.

Hakematta jättäneet pitivät jalkakahlevalvontaa liian

ankarana ja vaativana – esimerkiksi siksi, että siitä ei voi pitää lomaa.

KUUDEN KUUKAUDEN JÄLKEEN SOSIAALINEN TILANNE HYVÄ

Huhtikuussa ilmestyneen toisen osaraportin aiheena on kokeiluun valittujen sosiaalinen tilanne valvonnan alkussa ja puoli vuotta myöhemmin. Valvonnan aloittaneista 278 vangista yli puolet (55 %) on saanut kriminaalihuollosta tukea asunnon, työpaikan ja toimeentulon järjestämiseen. Useimmissa tapauksissa apua tarvittiin työn ja toimeentulon suhteen. Apua tarvinneet olivat muita useammin aikaisemmin tuomittuja tai heillä oli aiemmin ollut päihdeongelmia. (Taulukko 1.)

Tähän mennessä on pystytty seuraamaan 203 ihmistä kuusi kuukautta ehdonalaisten vapauttamisen jälkeen. Hädin tuskin puolella oli oma asunto siirtyessään vankilasta elektroniseen valvontaan. Muut asuivat yleensä kumppaninsa tai vanhempiensa luona. Kuusi kuukautta ehdonalaisten vapauttamisen jälkeen oma asunto oli jo melkein kolmella neljästä. Vain muutaman asuntotilanne oli huonontunut ja vain yksi oli asunnoton. Vastavaa parannusta tapahtui työn suhteen. Valvonnan alkaessa vain kolmasosalla oli palkkatyö ja kuusi kuukautta myöhemmin osuus oli kasvanut 56 prosenttiin. Lisäksi noin viidennes opiskeli tai

otti osaa työllistämistoimenpiteisiin. Tässäkin suhteessa vain muutaman tilanne oli huonontunut.

Valvonnan läpikäyneistä saatiin haasteltua 55 (76 pyydettiin). Haastatellut suhtautuivat hyvin myönteisesti elektroniseen valvontaan. He olivat iloisia sen tuomasta mahdollisuudesta päästä kotiin perheensä luokse. Sosiaalisessa sopeutumisessa takaisin yhteiskuntaan pidettiin tärkeänä sekä järjestettyä toimeentuloa ulospääsystä ja jalkakahleiden tarkoitamaa kontrollin ”korsettia”, joka auttoi heitä huolehtimaan itsestään. Haastatellut perheenjäsenet (28) suhtautuivat sinänsä jalkakahle mahdollisuuteen myönteisesti, mutta kuvailivat sen kanssa elämistä perheelle joskus hankalaksi.

TILANNE PAREMPI KUIN VAPAUTUNEILLA YLEENSÄ

BRÅ:n seuranta osoittaa, että useimpien valvontaan vapautuneiden sosiaalinen tilanne oli järjestyksessä kuusi kuukautta myöhemmin. Lähes 90 prosentilla oli toimeentulo järjestyksessä joko työn, työmarkkina-avustusten, opintotuen, työttömyyspäivärahan tai jonkinlaisen sairauspäivärahan muodossa. Vain yksi oli joutunut takaisin vankilaan.

Positiivista tilannetta arvioidessa pitää raportin mukaan ottaa huomioon kaksi asiaa: Tulokset kertovat sen kyseisen päivän tilanteen, jona asiakaskysely täytettiin

kriminaalihuollossa. Niinpä ei tiedetä, kuinka pysyvä tilanne on – onko kyseessä esimerkiksi väliaikainen työ. Lisäksi seuranta-aika on suhteellisen lyhyt. Siksikin vapautuneiden elämäntilannetta on hyvä tarkastella vertailemalla sitä muiden tutkimusten tuloksiin. Mm. BRÅ:n aikaisempi tutkimus vuodelta 2001 osoitti, että vankilasta vapautuminen on kriittinen ajankohta. Puolet tutkituista (73 vangista) oli puolen vuoden kuluttua ehdonalaisesta vapauttamisesta joko epäiltyinä tai tuomittu rikoksesta. Myöskään heidän sosiaalinen tilanteensa ei ollut parantunut vaan pikemmin huonontunut.

Ilman kontrolliryhmää ei voida kuitenkaan varmuudella sanoa, johtuiko tilanteen parantuminen jalkakahlevalvonnasta itsestään. BRÅ:n mukaan voi kohtuudella olettaa, että hyvät tulokset johtuvat osittain korkeista vaatimuksista. Vain harvat aikaisemmin tuomitut ja päihdeongelmasta kärsineet pääsivät elektroniseen valvontaan, ja juuri heidän sosiaalinen tilanteensa on uhattu vapautumisen jälkeen. Myös melkoinen kontrolli ja rajoittavuus vähentävät valvontamuodon houkuttelevuutta – varsinkin jos vanki ei ole kovin motivoitunut laittamaan elämänsä kuntoon. Osa valvontaan valituista vangeista olisi puolestaan saattanut olla motivoitunut elämänsä muuttamiseen ilman jalkakahlelettakin, kunhan

olisi saanut yhteiskunnalta apua selviytymiseen. Selvää on myös, että osa vangeista on hyötynyt juuri tästä yhdistelmästä, jossa on saanut sekä tukea elämän järjestämiseen että valvontaa, joka on sisältänyt jalkakahleen ”korsetin” ja huumekontrollin. Kysymys yksilöllisemmästä vapautumisajankohdasta onkin aktualisoitunut kriminaalipoliittisessa keskustelussa Ruotsissa.

KOKEILUA EHDOTETAAN LAAJENNETTAVAN

Ruotsin oikeusministeriö on maaliskuussa ehdottanut mm. elektronisen valvonnan ryhmän laajentamista vähintään kahdesta vuodesta 18 kuukauden vankeusrangaistusta kärsiviin ja valvontajan maksimin pidentämistä yli kahden vuoden tuomiota kärsivillä neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen.

Samalla ehdotetaan myös lyhyiden vankeusrangaistusten korvaamisen laajentamista niin, että jalkakahlevalvonnassa voisi suorittaa enintään kuuden kuukauden vankeustuomion entisen kolmen sijaan. Ehdotus on parhaillaan lausunnolla. Jos esitys hyväksytään, muutosten pitäisi tulla voimaan vuoden 2005 alusta. ■

Seurantaraportti ”Ett steg på väg mot frihet” löytyy BRÅ:n verkkosivuilta [www.bra.se publikationer-kohdan](http://www.bra.se/publikationer-kohdan) alta.

TAULUKKO 1.

Taustatietoja 1.10.2001–1.10.2003 elektronisen valvonnan aloittaneista pitkäaikaisvangeista sekä heidän tuen tarpeensa kriminaalihuollosta.

	Kaikki %	Itse pärjänneet %	Tukea tarvinneet %
Sukupuoli			
Nainen	5	2	8
Mies	95	98	92
Ikä			
20–29 vuotta	23	21	24
30–39 vuotta	34	29	38
40–49 vuotta	25	29	22
yli 50 vuotta	18	21	16
Koulutustaso			
Ei peruskoulua	3	1	4
Peruskoulu	33	30	36
Ammattikoulu	22	20	23
Lukio	37	44	31
Yliopisto	5	5	5
Asuminen valvonnan alussa			
Yksin	28	21	34
Kumppanin kanssa	13	15	10
Lasten kanssa	4	5	3
Kumppanin ja lasten kanssa	36	45	29
Sukulaisten/ystävien luona	19	13	24
Muu	0	1	0
Päärikos			
Väkivaltarikos	17	13	20
Seksuaalirikos	19	18	20
Anastusrikos	6	5	7
Ryöstö, ml. törkeä	8	8	9
Petos, kavallus, velallisen rikos	17	24	10
Rikos ihmis. tai valtiota vastaan	3	4	3
Huumerikos, salakuljetus	28	25	30
Muu	2	3	1
Rangaistusajan pituus			
2:0–2:11 vuotta	53	53	52
3:0–3:11 vuotta	24	25	23
4:0 tai enemmän	23	22	24
Aikaisempia tuomioita			
Ei yhtään	67	75	60
Yksi	16	15	17
Kaksi tai useampi	17	10	23
Alkoholin tai huumeiden käyttö laitospajan alussa			
Ei ongelmakäyttöä	81	89	74
Huumeongelma, vakava	4	3	5
Huumeongelma, ei vakava	9	7	11
Alkoholi-ongelma	1	0	1
Alkoholi/huumeongelma, vakava	1	0	1
Alkoholi/huumeongelma, ei vakava	1	0	3
Lukumäärä	278	126	152

“LET’S TALK”

Sosiaalisella sovittelulla ratkotaan monikulttuurisia ristiriitoja

Let’s Talk -projektissa kehitettiin malleja eri kansallisuuksia ja kulttuureja edustavien ihmisten välisten ristiriitojen ratkaisemiseen. Sovittelijoiden kouluttamisen lisäksi tavoitteena oli verkostoituminen ja sovittelumahdollisuuksista tiedottaminen maahanmuuttajille ja heidän kanssaan työskenteleville. Ensimmäiset maahanmuuttajataustaiset sovittelijat ovat aloittaneet työnsä ja muutama sosiaalisen sovittelun tapaus on ehditty jo sovittella.

Sosiaalisen sovittelun tavoitteena on saada riidat sovitteluun, ennen kuin ne kärjistyvät ja niistä tehdään rikosilmoitus. Aloite voi tulla riidan osapuolelta tai esimerkiksi sosiaalityöntekijältä, opettajalta, poliisilta tai isännöitsijältä. Sovittelun avulla halutaan lisätä suvaitsevaisuutta ja ymmärtämystä erilaisista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten välillä. Sosiaalinen sovittelu on siis molempuolinen oppimisprosessi.

Suomessa monikulttuuriset sovittelutapaukset ovat vielä lähes kaikki rikos- ja riita-asioiden sovitteluja, mutta jos tunnusmerkki eri kulttuuritaustoista toteutuu, pidetään sovittelua myös tuolloin sosiaalisena sovitteluna.

KOULUTUSTA KULTTUURIEN KOHTAAMISEEN

Sosiaalisen sovittelun Let’s Talk -projekti oli Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön IOM:n sekä Vantaan ja Helsingin so-

vittelutoimistojen yhteistyöprojekti. Lisäksi projektissa oli mukana englantilainen kumppani. Projekti toteutettiin joulukuun 2002 ja tammikuun 2004 välisenä aikana.

Projektissa järjestettiin koulutusta sekä vapaaehtoisille sovittelijoille että eri alojen ammattilaisille. Esimerkiksi suomalaisille sovittelijoille suunnatussa koulutuksessa ”Kulttuurit kohtaavat sovittelussa” käsiteltiin mm. monikulttuurista kommunikaatiota ja viestintää sekä pakolaisten- ja maahanmuuttajien lähtökulttuureiden sellaisia piirteitä, jotka saattavat vaikuttaa merkittävästi sovitteluun. 30 oppitunnin kokonaisuuteen osallistui 30 sovittelijaa pääkaupunkiseudulta. Pakolaisille ja maahanmuuttajille suunnatulle kurssille osallistui 18 maahanmuuttajaa 8 eri maasta sekä kolme suomalaista. Helsingin ja Vantaan Let’s Talkia ammattilaisille iltapäiväkou-

lutuksiin osallistui 21 työntekijää. Projekti järjesti myös kansallisen seminaarin, johon osallistui 134 vapaaehtoissovittelijaa ja 74 eri alan ammattityöntekijää.

SOVITTELUT KÄYNNISTYNEET

Projektin jälkeen tavoitteena on saada monikulttuurisiin sovittelutapauksiin kokeneen suomalaisen sovittelijan pariksi maahanmuuttajataustainen sovittelija. Uudet maahanmuuttajataustaiset sovittelijat ovatkin jo aloittaneet vapaaehtoistyönsä. Kokeneet sovittelijat ovat katsoneet koulutuksesta olleen paljon hyötyä. Vaikka edelleen tapahtuu ”kulttuurien erilaisuudesta johtuvia virheitä”, niitä osataan nyt arvioida kriittisesti ja niistä voidaan oppia. Suurin osa sovitteluun tulevista tapauksista on edelleen poliisin tai syyttäjän kautta tulevia rikos- ja riita-asioita, mutta muutama puhdas sosiaalisen sovitte-

lun tapauskin on jo ehditty sovittella.

Tämän vuoden tammi-huhtikuussa Helsingin sovittelu-toimistoon on tullut yhteensä 270 tapausta, joissa 68:ssä vähintään yksi asianosainen on maahanmuuttajataustainen. Sopimuksia monikulttuurisissa sovitteluissa on Helsingissä tämän vuoden puolella tehty 18. Osa tapauksista on vielä kesken ja osa on jäänyt käynnistymättä tai niissä ei ole päästy sopimukseen.

Vantaalla sovitteluja on alkuvuonna ollut 110, joissa monikulttuurisuus oli mukana 19 eri tapauksessa. Sopimuksia on syntynyt kahdeksassa monikulttuurisessa sovittelussa. Kahdeksan sovittelua on vielä kesken, kaksi on keskeytynyt ja yksi sovittelu ei käynnistynyt lainkaan. Alkuvuoden Vantaan luvut antaisivat viitteitä siihen, että monikulttuuriset sovittelut onnistuisivat nyt paremmin kuin ennen Let’s Talk -projektiä –

Sovittelun avulla halutaan lisätä suvaitsevaisuutta ja ymmärtämystä erilaisista kulttuuri- ja uskontoista tulevien ihmisten välillä.

joskin täytyy muistaa, että tähän vaikuttavat muutkin tekijät, mm. maahanmuuttajien kotoutumisen edistyminen Suomessa.

ESIMERKKEJÄ SOVITTELUTILANTEISTA

Sosiaalinen sovittelu olisi sopinut tapauksessa, jossa kunnan työntekijää syytettiin rasisisesta käytöksestä. Asian toi julki 14-vuotias tyttö erään maahanmuuttajayhdistyksen kautta kirjeellä. Yhdistyksen työntekijän aloitteesta tapausta käsiteltiin monilla eri foorumeilla ja lopulta työntekijän ja tytön välinen riita tuotiin sovitteluun. Pääsovittelijan keskusteltua molempien osapuolten kanssa asia vaikutti kurinpito-ongelmalta, johon liittyi kulttuurien välinen väärinymmärrys: Tyttö oli käyttänyt ystävänsä kanssa asukkaalle tarkoitettua internetyhteyttä jatkuvasti luvattua kauemmin eikä suostunut antamaan vuoroa muille,

jolloin työntekijä oli taluttanut tytön kädestä pitäen ulos. Näin hän on tottunut toimimaan suomalaisten nuorten kanssa. Hän ei osannut ajatella – tai ei edes tiennyt – että tyttö oli muslimi ja vieraan miehen kosketus loukkaa aina islamilaisen perheen, ennen kaikkea isän, kunniaa. Tapaukselle sovittiin sovitteluajan kohta, mutta sovittelua ei tullut. Sosiaalisen sovittelun idean mukaisesti sovittelussa olisi voitu selvittää mm. se, että työntekijän toimintatapa oli suomalaisen kulttuuriin mukainen eikä työntekijä sillä millään tavalla halunnut loukata ketään. Lisäksi sovittelussa työntekijä olisi voinut saada perheeltä ehdotuksia ja ohjeita sille, miten heidän mielestään tällaisessa tilanteessa tulisi toimia.

Sen sijaan sovitteluun päästiin tapauksessa, jossa riidan osapuolet, 10-vuotiaat tytöt, edustivat kolmea eri maahanmuuttajataustaa. Kaksi tyt-

töä oli provosoinut kolmatta, afrikkalaistaustaista tyttöä haukkumalla tätä niin kauan, että tämä oli aloittanut tappelun. Kaikille tytöille oli syntynyt vähäisiä vammoja, joita oli käyty näyttämässä lääkärille, ja yhden tytön isä oli tehnyt asiasta rikosilmoituksen. Sovittelijana tässä tapauksessa toimi suomalais-afrikkalaistaustainen naissovittelijapari. Solmukohdaksi muodostui se, että sovitteluun osallistui naissovittelijoiden lisäksi kaikkien tyttöjen äidit sekä rikosilmoituksen tehnyt isä, joka käyttäytyi epäasiallisen aggressiivisesti ja häiritsi muuten asiallista vuorovaikutusta. Äidit pystyivät tästä huolimatta pääsemään sosiaalisen sovittelun tavoitteiden mukaisesti yhteisymmärrykseen ja sopimus syntyi. Sopimuksessa pyydettiin kaikin puolin anteeksi omaa käytöstä ja sovittiin, että silloin kun kiusaamista esiintyy, asioista tullaan puhumaan suoraan toisen lapsen vanhemmille. Sovittiin myös, että lääkärikulut korvataan.

Varsinainen sosiaalisen sovittelun tapaus soviteltiin Vantaalla, kun romanipariskunnalle ei oltu tarjottu kahvilassa. Omistaja oli antanut työntekijöille ohjeen, ettei romanija hyväksyttyä asiakkaaksi, ja työntekijä noudatti ohjetta. Romanipariskunta toi asian sovitteluun ja sovittelussa syntyi hedelmällinen keskustelu, jonka pohjalta syntyi sopimus: Kahvila pyysi sopimattomaa käytöstään anteeksi ja tarjosi pariskunnalle lounaan.

Muita sovittelussa olleita tapauksia ovat mm:

- lievä pahoinpitely ja liikenteen vaarantaminen, egyptiläistaustainen ja suomalainen pyysivät toisiltaan anteeksi, kumpikin syylliseksi epäiltyinä

- suomalainen asianomistajapariskunta ja turkkilais-taustainen epäilty, epäillään autosta oli lentänyt kuravettä pariskunnan päälle, pieni rahakorvaus ja anteeksipyyntö

- nuorten pahoinpitelyjuttu, jossa suurin osa osapuolista suomalaisia, sovittu, anteeksipyyntöjä ja rahakorvauksia

- suomalainen ja vietnamilaissyntyinen 10-vuotias poika anastivat 9-vuotiaan kännykän, sovittu, anteeksipyyntö ja rahakorvaus

- nuorten sanailusta alkanut pahoinpitelyjuttu ei ratkennut, suomalainen asianosainen ei halunnut sovotella.

PROJEKTIN JATKO

Let's Talk -projektin päätyttyä sosiaalista sovittelua ja sen kehittämistä jatketaan pääkaupunkiseudulla vapaaehtoisvoimin. Koulutetuille sovittelijoille järjestetään kuudesti vuodessa työnohjaus- ja koulutustapahtumia, joiden avulla kirjataan myös tuloksia. Ensi keväänä suunnitellaan aloitettavan projektissa saadun tiedon ja taidon levittäminen koko maahan sellaisille paikkakunnille, missä asuu maahanmuuttajataustaista väestöä. Rahoitusta koulutukseen haetaan parhaillaan monilta eri tahoilta. ➔

Projektissa on tuotettu runsaasti materiaalia, mm. käsikirjaksi sopiva Let's Talk -projektiraportti, Sovittelijoiden muistilista poikkikulttuuriseen sovitteluun, esite sosiaalisesta sovittelusta (8 kielellä), arviointiraportti sekä seminaariraportteja. Aineistoa saa Vantaan sovittelutoimistosta s-postitse sovittelutoiminta@vantaa.fi. IOM:n julkaisut ja lisätietoa projektista löytyy netistä osoitteesta www.iom.fi/letstalk.

Kirjoittaja toimi projektikoordinaattorina Vantaan sovittelutoimistossa.

Sosiaalinen sovittelu arvioinnin valossa

Euroopan maista sosiaalinen sovittelu on pisimmälle kehittynyttä Ranskassa, jota voidaan hyvällä syyllä pitää sen emämaana. Ranskassa sosiaalinen sovittelu on kehittynyt vastauksena konkreettisiin käytännön ongelmiin, jotka liittyvät urbaaniin elämäntapaan etenkin syrjäytymishan alla olevilla alueilla. Osa näistä ongelmista johtuu erilaisten kulttuurien törmäyksestä maahanmuuttajien, etnisten vähemmistön ja valtaväestön välillä. Sosiaalisen sovittelun tärkeimpänä elementtinä onkin ulottaa kommunikaatio sovitteluprosessissa läsnä olevien osapuolten yli, kohti heidän kulttuuriansa välistä kommunikaatiota edistämään keskinäistä ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta. Jotta sovittelu voisi olla todella ”sosiaalista”, sen on kurotettava kohti yhteisöjä ja kulttuureja.

Toinen sosiaaliseen sovitteluun kiinteästi liittyvä näkökulma liittyy sovittelun ennaltaehkäisevään luonteeseen. Sosiaalinen sovittelu tavoittelee konfliktien ratkaisua ennen kuin ne kärjistyvät sille asteelle, jossa tarvitaan rikossovittelua. Sovittelun tavoitteena ei ole pelkästään sovinnon aikaan saaminen

vaan ymmärryksen lisääminen konfliktien synnystä ja niiden syistä.

Maahanmuuttajille suunnattuun sosiaalisen sovittelun ”Let’s Talk” -projektiin osallistuvat Suomesta Vantaan ja Helsingin sovittelutoimistot ja Englannista North East Consortium for Asylum Support Services. Projektia koordinoi Kansainvälinen siirtolaisjärjestö IOM ja sen rahoitti Euroopan pakolaisrahasto. Projektiin liitettiin myös evaluaatio.

KOKEMUKSET SUOMES- SA ROHKASEVIA

Projektin teki mielenkiintoiseksi kolme asiaa: ensinnäkin, sosiaalinen sovittelu käsitteenä on voimakkaasti kehittyvässä vaiheessa, joten aikaisempaa materiaalia tai tutkimusta, jolle projektin olisi voinut perustaa, ei juuri ollut olemassa. Projektissa on siis jouduttu myös luomaan sosiaalisen sovittelun teoriaa ja metodologiaa.

Toiseksi, projektia toteutti Englannissa pääasiassa maahanmuuttajien parissa työskentelevä organisaatio, kun taas Suomessa toteuttajina olivat sovittelutoiminnassa mukana olevat tahot. Molemmissa maissa toimijat kohtasivat jonkin verran

”kentälle pääsyn” ongelmia pyrkiessään laajentamaan toimintaansa.

Kolmanneksi, molemmissa maissa projekti tähtäsi olemassa olevien sovittelukäytäntöjen laajentamiseen. Englannissa sovittelu on hyvin institutionalisoitua toimintaa, ja projektin myötä sovittelun kentälle tuli uusia toimijoita. Suomessa taas sovittelu on paljolti ollut rikos- ja riita-asioiden sovittelua, ja projektin yhtenä tuloksena voidaan pitää perspektiivin laajenemista sosiaalisen sovittelun suuntaan.

Suomalaisesta näkökulmasta Let’s Talk -projektin kokemukset ovat hyvin rohkaisevia. Projektissa saavutettiin huomattavia tuloksia erittäin lyhyessä ajassa, etenkin kun huomioidaan että kyse on ollut melko ainitlaatuisesta ja innovatiivisesta hankkeesta. Projektin tavoitteena olleista alueista parhaiten onnistuttiin epäilemättä koulutuksen suhteen: Suomessa on nyt joukko maahanmuuttajia, joita on koulutettu sovittelijoiksi, sekä kokeneita sovittelijoita, jotka ovat saaneet koulutusta maahanmuuttoon ja kulttuurein välisiin suhteisiin liittyvissä kysymyksissä. Näiden työparityöskentelyn konk-

reettiset tulokset ovat nähtävissä vasta myöhemmin, mutta projektissa on luotu hyvä pohja paitsi käytännön työlle myös tuleville koulutushankkeille. Verkostoitumisen ja informaation levittämisen avulla on myös pystytty kasvattamaan tietoisuutta sosiaalisen sovittelun mahdollisuuksista niin maahanmuuttajien kuin viranomaisen keskuudessakin.

Kuten projekteissa usein käy, tässäkin itse työ pääsee kunnolla alkamaan vasta projektin päätyttyä. Pohja on luotu, ja oikeastaan kaikkien osapuolten suurimpana huolenaiheena tulevaisuuden kannalta oli toiminnan jatkuminen tulevaisuudessa. Evaluaatioraportissa on ehdotettu projektin jatkamista ja laajentamista tuomalla mukaan uusia Euroopan maita. Toinen tulevaisuuden hanke liittyy tutkimukseen: on erittäin tärkeää, että sosiaalista sovittelua tullaan arvioimaan myös käytännön sovittelutilanteiden tasolla, kunhan kokemuksia alkaa kertyä enemmän. ■

Kirjoitus perustuu VTT Juhani Iivarin (Stakes) ja VTM Jari Salosen (Helsingin yliopisto) evaluaatioraporttiin. Sen on julkaissut IOM ja se löytyy projektin nettisivuilta osoitteesta www.iom.fi/letstalk.

Restoratiivista oikeutta ja sovittelua Euroopassa vertailtu

Rikosten sovittelun erikoiskurssilla toukokuussa Tampereella käsiteltiin sovittelun ja restoratiivisen oikeuden kansainvälistä kehitystä sekä Suomen sovittelulakihanketta. Kursilla luennoivat mm. Euroopan sovitteluforumin puheenjohtaja professori **Ivo Aertsen** Leuvenin yliopistosta Belgiasta ja professori **David Miers** Cardiffin yliopistosta Britanniaista. He kertoivat tutkimuksesta, jossa oli vertailtu restoratiivisen oikeuden käytäntöjä 17 Euroopan maassa.

Restoratiivisen oikeuden termi ei ole täysin vakiintunut kaikissa maissa eikä se luontevasti käänny kaikille kielille. Joissakin maissa puhutaan mieluummin vain laajasti sovittelusta. Myöskään määritelmä ei ole vakiintunut. Aertsenin mukaan olisikin tärkeää kehittää yhteistä ymmärrystä siitä, mitä restoratiivinen oikeus ja sovittelu ovat.

Restoratiivisessa oikeudessa olennaista ei ole tietty menetely, vaan tiettyjen periaatteiden noudattaminen. Siksi olisi tärkeää tiedostaa taustalla olevat arvot, periaatteet ja uskomukset. Restoratiivinen oikeus sisältää käsityksen siitä, mitä rikos on ja mitä sille pitäisi tehdä. Rikos nähdään ongelmana, joka pitää ratkaista prosessissa, johon asianosaiset ja

yhteisö saavat osallistua.

Suppeasti tulkittuna restoratiivinen oikeus sisältää kolme metodia:

1. *Victim-Offender Mediation*. Keskeisin restoratiivinen menettely Euroopassa. Keskittyy rikoksen uhriin ja tekijään. Suomalainen vastine on rikosten sovittelu.

2. *Family Group Conferencing*. Yhteisöllisempi metodi. Suomalainen vastine on läheisneuvonpito sosiaalityössä.

3. *Sentencing Circles*. Yhteisöllisin metodi: prosessiin voi osallistua asianosaisten ja läheisten lisäksi yhteisön edustajia, kuten viranomaisia ja opettajia. Menetelmä ei ole käytössä Euroopassa.

Laajassa mielessä restoratiivisiksi voidaan lukea myös esimerkiksi uhrin tukitoimet ja rikosten ennaltaehkäisy.

SOVELTAMINEN ERI MAISSA

Kun sovittelutapausten määrä suhteutetaan asukasluukuun, Euroopan kärjessä ovat Norja, Itävalta, Suomi ja Ranska. Jotkut restoratiiviset ohjelmat perustuvat erityislakiin, toiset yleiseen prosessilakiin. Yleensä sovitteluun ohjaavia tahoja ovat syyttäjät, poliisi tai sosiaalityöntekijät. Joissakin maissa myös tuomari voi ohjata sovitteluun. Harvinaisempaa sijaan on, että asianosaiset voivat itse tehdä aloitteen (kuten Suomessa). Joissakin maissa viranomaisten on ohjattava jutut ensin restoratiiviseen menettelyyn tai ainakin systemaattisesti harkittava sellaista, kun taas esimerkiksi Suomessa viranomaisilla on paljon harkintavaltaa sen metodien käyttämisessä.

Useimmiten restoratiivista oikeutta sovelletaan lieviin tai nuorten rikoksiin, vaikka se sopii kaiken ikäisille ja tutkimusten mukaan myös vakaviin rikoksiin. Esimerkiksi Belgiassa on sovitteltu murhia vankilassa uhrin omaisten ja tekijän välillä.

Yleensä restoratiivista oikeutta sovelletaan kuitenkin ennen syytettä ja oikeudenkäyntiä, jolloin seuraamukseen voidaan vaikuttaa. Se ei tarkoita muodollisesta rikoskontrollista luopumista, vaan järjestelmät voivat toimia yhdessä siten, että restoratiivinen täydentää formaalia oikeutta. Esimerkiksi sovittelua ei estä se, että syyttäjät vie jutun tuomioistuimeen. Järjestelmät voisivat myös ottaa vaikutteita toisistaan: tuomioistuimissa osapuolten tarpeet

→ voisi huomioida paremmin, ja restoratiivisiin menettelyihin voisi tuoda enemmän seuraamuskeskustelua ja yhteiskunnan näkökulmaa.

Restoratiivisia ohjelmia rahoittavat eri maissa niin keskus- kuin paikallishallintokin, ja palveluja tarjoavat sekä julkinen että yksityinen sektori. Eroja on myös siinä, ovatko sovittelijat ammattilaisia vai vapaaehtoisia, ja kuinka paljon heitä on koulutettu. Eroilla on sekä taloudellinen että ideologinen perustansa.

Itse menettelyissä on eroja esimerkiksi sen suhteen, painotetaanko enemmän prosessia vai lopputulosta. Menettelmien laatuun vaikuttaa organisoitintapa, joka vaihtelee eri maissa. Jos esimerkiksi syyttäjä on keskeinen toimija, painottuu usein sopimus. Jos taas sovittelu on psykologien alaa, siitä voi tulla liian yksilökeskeistä. Jos sovittelu nähdään sosiaalityönä, saatetaan keskittyä liikaa tekijään. Aertsen suosittelikin eri tahojen yhteistyötä, jolloin ne tuovat mukaan omaa näkökulmaansa

ja osaamistaan.

Miersin mukaan restoratiivisilla menettelyillä on monia etuja: Yleensä osapuolet ovat läsnä, saavat aikaan sovinnon ja ovat menettelyyn tyytyväisiä. Myös vaikutuksesta uusintarikollisuuteen on hyviä tuloksia. Restoratiivisen oikeuden yhteisöllisemmät muodot, kuten Family Group Conferencing, ovat tehokkaampia kuin pelkästään osapuolten välinen sovittelu.

Miers muistutti myös suhteellisuudentajusta: restoratiivisen oikeuden ei tarvitse tuottaa täydellisiä tuloksia olakseen parempi vaihtoehto. Perusteluksi pitäisi riittää jo se, että se vähentää rikollisuutta kustannustehokkaalla tavalla.

TULEVAISUUDEN HAASTEITA

Miersin mukaan menestyksenkäiden restoratiivisten ohjelmien luomiseen tarvitaan mm. poliittista avarakatseisuutta ja uudistushalua. Tarpeen on myös kansallinen strategia, jonka avulla luodaan

standardit toiminnalle, kehitetään sovittelijoiden koulutusta ja huolehditaan rahoituksesta. Menettelyjen pitää perustua tutkimukseen. Evaluointia ja tiedonkeruun pitäisi alkaa heti, koska ne mahdollistavat toiminnan kehittämisen ja kontrollin. Tietoa pitää koota rutiinimaisesti juttujen määristä ja tuloksista. Jonkun pitää lisäksi koordinoita ja valvoa toimintaa ja pitää rekisteriä koulutetuista sovittelijoista. Tärkeää on myös yhdenvertaisuus: samanlaisissa jutuissa on tarjottava samanlaisia restoratiivisia palveluja.

Aertsen luetteli tärkeimpiä haasteita: Restoratiivisia menetelmiä pitäisi käyttää enemmän. Tällä hetkellä niiden potentiaali hyödynnetään vain osittain. Toiminta pitää myös organisoida paremmin. Standardeja tarvitaan, mutta toisaalta pitää varoa myös liikaa sääntelyä, jottei restoratiivisesta oikeudesta tehdä systeemin ehdoilla toimivaa välinettä. Myös teoriaa ja eettisiä periaatteita pitää kehittää. Restoratiivisen oikeuden nä-

kyvyyttä pitäisi lisätä, ja siitä pitäisi keskustella ja tiedottaa enemmän. Myös kansainvälinen yhteistyö on hyödyksi. Erityisesti tukea tarvitsevat ne Euroopan maat, jotka vasta aloittelevat restoratiivisia ohjelmiaan.

Restoratiivisen oikeuden alalla on jo tehty kansainvälistä yhteistyötä, esimerkkinä Euroopan ja Pohjoismaiden sovittelufoorumit. EU-tasolla on sovittelu myös normitettu, ja jäsenvaltioita edellytetään mm. edistämään sovitteluja ja huomioimaan sovittelussa tehdyt sopimukset. EU-tasolla tehdään myös tutkimusyhteistyötä. Lisäksi on luotu eurooppalainen sovittelututkinto. ■

Lisätietoa: www.euforumrj.org,
www.n-f-m.org,
www.restorativejustice.org,
www.sovittelu.com.

Henrik Elonheimo on tutkija Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa.

Lasten tapausten sovitteluä tutkittu Suomessa

Ossi Eskelinen esitteli Tampereella tutkimustaan alle 15-vuotiaiden sovitteluista Helsingissä, Joensuussa, Nokialla, Oulussa, Tampereella ja Vaasassa vuosina 1998–2000. Juttuja oli yhteensä 250. Epäillyistä nuorimmat olivat 7-vuotiaita. Tutkimuksessa on kerätty tietoa esimerkiksi kyselyjen, haastattelujen, poliisirekisterin ja havainnoinnin avulla.

Yleensä osapuolet tuli-

vat paikalle sovitteluun, saivat aikaan sopimuksen ja se myös pidettiin. Enemmistö sovitteluun osallistuneista koki sovittelun hyödylliseksi. Rikoksenteikijät pitivät hyvänä, että asia saatiin selvitettyä, vaikka sovittelu olikin kova paikka. Uhrien mukaan sovittelun ansiosta pelko poistui ja olo helpottui. Tutkimus antoi viitteitä myös sovittelun ennaltaehkäisvästä vaikutuksesta.

Myös sovittelijat, poliisit

ja lastensuojelun työntekijät pitivät sovitteluä hyödyllisenä ja lapsen edun mukaisena interventiona. Haastatteluista tuli ilmi myös, että sovittelun valtakunnallistamista ja kehittämistä toivottiin.

Tutkimus paljasti myös sovittelun kehitystehtäviä: Toiminnan koordinoitua ja tiedonkulkua pitää tehostaa. Ohjeistusta tarvitaan – ei kuitenkaan liikaa. Sovitteluä ei käytetä johdonmukaisesti, vaan vallitsee epätietoisuus

siitä, milloin lapsi pitäisi ohjata sovitteluun. Tärkeää olisi saada sovittelu valtakunnalliseksi ja kehittää sovittelijoiden koulutusta. Myös työkorvausten käyttöä tulisi edistää; enemmistö huoltajista toivoi, että korvaus olisi hoidettu muuten kuin rahalla. Koska etenkin rikoksenuusijat ovat moniongelmaisia, sovitteluun pitäisi tarvittaessa liittää myös lastensuojelun toimia./HE

Lakiehdotus sovittelusta valmistunut

Tutkimuspäällikkö **Juhani Iivari** Stakesista puolestaan kertoi Tampereen kurssilla suomalaisen sovittelun edistymisestä ja lakiehdotuksesta sovittelun valtakunnallistamiseksi. Järjestämisen vapaaehtoisuuden takia kaikissa kunnissa ei ole vielääkään sovittelua, ja toiminnan alueellinen laajeneminen pysähtyi 1990-luvun puolivälin jälkeen. Noin 80 % väestöstä asuu sovittelun piirissä, ja niissäkin kunnissa, joissa sovittelua järjestetään, palvelua käytetään hajanaisesti. Sovittelun saatavuutta pitäisi parantaa jo siksi, että sovinto voi lieventää tuomiota.

Sovittelulaissa säädettäisiin sovittelun organisoinnista, rahoituksesta ja sovittelumenetelystä. Laki loisi sovittelulle vain puitteet; tarkoitus on säätää vain kysymyksistä, jotka ovat erityisen tärkeitä osapuolten oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun kannalta. Itse sovittelumenettelyä ei haluta tarpeettomasti rajoittaa; se sopii paremmin käsiteltäväksi esimerkiksi oppaissa.

LAKI VAHVISTAISI NYKYKÄYTÄNTÖJÄ

Suurelta osin laki vahvistaisi nykyisiä käytäntöjä: Sovittelu on osapuolille vapaaehtoista. Sovittelualoitteen voi tehdä niin viranomaisen kuin asianosaisenkin. Viranomaisilla on tiedotusvelvollisuus sovitte-

lusta. Sovittelussa saa olla mukana tukihenkilöitä; tällä ei kuitenkaan tarkoiteta juristeja. Pääsääntöisesti huoltajalle on varattava mahdollisuus osallistua sovitteluun, ellei tämä ole selvästi lapsen edun vastaista.

Sovittelun ohjauksesta ja valvonnasta vastaisi sosiaali- ja terveysministeriö. Vaikka sovittelu kuuluu muissa maissa oikeusministeriön alaisuuteen, Suomessa se nähdään enemmänkin sosiaalipoliittisena interventiona jo siitä syystä, että sovitteluun tulee myös alle 15-vuotiaiden lasten juttuja.

Valtio maksaisi palvelun tuottamisen, ja lääninhallitukset vastaisivat sovittelun saatavuudesta kaikissa kunnissa. Lääninhallitukset koordinoisivat sovittelun hallintoa, sovittelukoulutusta, tiedonkeruuta jne. Sovittelijoina toimisivat edelleen pääasiassa vapaaehtoiset.

Laki ei rajaisi sovittelun sovellusala. Vakavia rikoksia ei voida sulkea pois, koska osapuolilla on niissäkin oikeus sopia korvauksista. Asian käsittely oikeusprosessissa ei estä sovittelua, ja sovittelu olisi mahdollista kaikissa rikosprosessin vaiheissa. Sovittelussa voidaan käsitellä myös riita-asioita. Viime kädessä sovittelutoimisto arvoi, sopiiko juttu sovitteluun.

Laissa säädettäisiin myös

sovittelun luottamuksellisuudesta. Luottamuksellisuus on olennainen osa sovittelun ideologiaa, ja sitä korostetaan myös ulkomaisissa normeissa. Näin ollen sovittelija ei voi todistaa oikeudenkäynnissä.

Sovittelun valtakunnallistaminen sisältyy sekä hallitusohjelmaan että valtion talousarvioesitykseen. Rahasta lain säätäminen ei Iivarin mukaan liene kiinni, sillä sovittelu säästää huomattavasti yhteiskunnan varoja. Ironista on myös, että vaikka Suomi oli Norjan kanssa sovitteluliikkeen etujoukoissa, on vaarana, että vasta EU-normit saavat meidät vakiinnuttamaan sovittelun aseman lainsäädännössä.

ERI TOIMIJOIDEN NÄKÖKULMIA

Ylikonstaapeli **Anneli Aunolan** mukaan poliisit näkevät sovittelun sovellusalan turhan kapeana. Sovittelulaki helpottaisi juttujen lähettämistä sovitteluun ja yhdenmukaistaisi käytäntöjä. Helsingin poliisissa on jo pysyväisohje, joka velvoittaa poliisia harkitsemaan sovittelua ja informoimaan osapuolia sovittelun mahdollisuudesta ja merkityksestä.

Syyttäjä **Esa Aho** kertoi puolestaan syyttäjien suhteesta sovitteluun. Aluksi sovittelu tuntui syyttäjistä vieraalta, ja osa syyttäjistä vastustaa sovittelua vieläkin. Sovittelun

vahvuudet, sen sosiaalinen ja inhimillinen puoli, ovat monille vieraita ajatuksia. Syyttäjien tulisi huomata, että oikeusprosessissa osapuolten tarpeet jäävät usein tyydyttämättä. Epäluulot johtuvat lähinnä koulutuksen ja tiedon puutteesta. Sovittelulain ja -koulutuksen puute johtaa myös siihen, että juttujen ohjaaminen sovitteluun on epäyhtenäistä ja riippuu lähinnä henkilökohtaisista asenteista ja siitä, onko kunnassa ylipäätään tarjolla sovittelua. Sovittelun valtakunnallisuuden takaavan lain puuttuminen onkin Ahon mielestä vakava epäkohta.

Laamanni **Jorma Huttunen** pohdiskeli sovittelun vaikutusta tuomioistuimessa. Sovinto on rangaistuksen lieventämisen tai tuomitsematta jättämisen peruste. Kaikkia rikoksia voidaan sovittaa, ja varsinkin lievissä jutuissa sovinto voi vaikuttaa seuraamukseen paljonkin. Huttunen muistutti kuitenkin, että tärkeintä sovittelussa ei ole sen vaikutus rangaistukseen, vaan asian käsitteleminen osapuolten välillä. Sovittelusta on monia etuja, kuten menettelyn edullisuus, uhrin mahdollisuus saada anteeksipyyntö ja hyvitys, ja tekijän mahdollisuus moraaliseen oppimiseen. Lopuksi Huttunen vielä korosti sovittelun luottamuksellisuuden tärkeyttä./HE

Psykopaatin paluu?

Jo noin 150 vuoden ajan on kriminologian piirissä pohdittu kysymystä psykopatiasta. Sosio-
logisen selittämisen parhaina vuosina käsitteestä paljolti luovuttiin, mutta nyt se näyttää
tulleen vahvasti takaisin.

Psykopatialla on viitattu persoonallisuuden, luonteen häiriöihin erotuksena mielisairauksista. Yksi alan klassisista teoksista on **Hervey Cleckleyn** "The Mask of Sanity" (1941, 1976). Kirjassaan Cleckley esittelee Gregoryyn, jonka rikosrekisteri oli metrien mittainen ja joka yritti surmata äitinsä, mutta ase meni viimehetkellä epäkuntoon:

Olisi mahdotonta kuvata tarkasti tämän nuoren miehen uraa kirjoittamatta satoja sivuja. Hänen jatkuvasti toistuvat epäsosiaaliset tekonsa ja hänen motiiviansa silminnähtävä triivaalisuus, samoin kuin hänen kyvyttömyytensä oppia kokemuksen kautta sopeutumaan paremmin ja välttämään vakavia, helposti ennustettavia ongelmia, saavat kaikki minut tuntemaan, että hän on klassinen esimerkki psykopaatteisesta persoonallisuudesta. Pidän hyvin todennäköisenä, että hän käyttäytyy jatkossa samalla tavalla kuin ennenkin, enkä tiedä mitään psykiatrista hoitoa, joka vaikuttaisi tähän käyttäytymiseen mainittavasti tai auttaisi häntä sopeutumaan paremmin.

Pitkään ilmiöille on yritetty etsiä parempaa nimeä ja nykyisin diagnoosiluo-

kituksissa ja vastaavissa puhutaankin antisosiaalisesta persoonallisuushäiriöstä (APD). Sitä käytetään usein psykopatian kanssa rinnakkain ja synonyymina. Jotkut taas ovat hylänneet psykopatia-käsitteen vanhanaikaisena. **Robert D. Hare** (1999) on kuitenkin viitannut siihen, että antisosiaalinen persoonallisuus on laaja kategoria, joka pitää sisälleen monia rikoksentekejiä, joita ei tulisi luokitella psykopateiksi. Hänen mielestään:

Useimmat rikolliset eivät ole psykopaatteja ja toisaalta monet yksilöt, jotka onnistuvat toimimaan lain varjoisalla puolella ja pysyvät poissa vankeilasta, ovat psykopaatteja.

Psykopatian ilmenemistä pyritään myös mittaamaan. On luotu erityinen psykopatian tarkistuslista (psychopathy checklist), jolla pyritään selvittämään esiintyykö henkilössä niitä 20 käyttäytymisen tai persoonallisuuden piirrettä, jotka viittaisivat psykopatiaan. Pistekaala kunkin ominaisuuden kohdalla on 0–2, jolloin maksimipistemäärä on 40. Henkilöt, jotka saavat 30 pistettä tai enemmän luokitellaan psykopateiksi. Niiden kohdalla, joiden pisteet jäävät 20–30 väliin käytetään usein "rajatila-diagnoosia". Tärkeimmät psykopatiaan

liittyvät käyttäytymisen piirteet ovat:

- välinpitämättömyys toisten tunteita kohtaan
- syvempien tunteiden ja omantunnon puute
- pitkä valehtelun ja pettämisen historia
- taipumus syytellä muita eikä itseä, jos asiat menevät pieleen
- suureellinen omanarvontunto
- kyvyttömyys oppia menneistä epäonnistumisista
- loismainen elämäntyyli ja pitkän aikavälin tavoitteiden puute
- epäaito viehättävyys
- kyvyttömyys rakkauteen ja persoonaton sukupuolielämä.

Haren mukaan Yhdysvalloissa on arvioitu, että 20 % mies- ja naisvangeista on psykopaatteja, ja heidän kontolleen tulee noin 50 % tehdyistä vakavista rikoksista. Psykopaatit luiskahtavat Haren mukaan rikollisen rooliin "luonnostaan". Kun heillä on voimakas valmius käyttää hyväkseen kaikkia mahdollisia tilanteita ja omaksitunnoksi kutsuttu sisäinen kontrolli puuttuu, luo tämä vahvan yhdistelmän kohti rikollista uraa. Psykopatia ei tällöin luo paineita vain perinteistä rikollisuutta kohti, vaan se toimii selittäjänä myös talousrikoksissa. Siellä jos missä esiintyy ilmiöitä, joita

voidaan luonnehtia sanoilla häikäilemättömyys, petoksellisuus ja muista välittämättömyys.

Selitykset psykopatian syistä ovat vaihdelleet eri aikakausina. Ilmiö voidaan nähdä ympäristöön liittyvänä, yksilöllisesti opittuna tai taustaltaan biologisena, esimerkiksi aivotoiminnan häiriönä. Mutta biologiaankin liittyviä selityksiä on useampia.

On olemassa näyttöä siihen suuntaan, että psykopaateiksi luokiteltujen ihmisten aivojen toiminta on poikkeavaa. Kysymyksessä olisi siten ainakin osittain geneettinen ilmiö. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että psykopaattiset rikolliset poikkeavat selkeästi otsalohkon sisäosan toiminnaltaan ei-psykopaattisista rikoksentehtäjistä.

On myös esitetty, että ilmiö olisi evolutiivinen adaptaatio (haitallisista vaikutuksistaan huolimatta). Psykopatiaan liittyvät piirteet ovat ihmiskunnan kehityksen kuluessa saattaneet olla hyödyllisiä pyrittäessä selviytymään ja lisääntymään vaikeissa olosuhteissa. Tällaisia ovat esimerkiksi häikäilemättömyys, väkivaltaisuus, keinotekoinen viehättävyys ja persoonaton seksuaalielämä. Kyseessä olisi lisääntymisstrategia, jolla pyritään omien geenien monistamiseen hankkimalla mahdollisimman paljon seksuaalisuhteita – täysin tiedostamatta toki. Kun miespuolinen psykopaatti ei ole riittävän puoleensavetävä, hän voi parhaiten ”pyrkii” tähän tavoitteeseen pettämällä, manipuloimalla ja esittämällä väärennetyn yhteiskunnallisen statuksen (lentokapteeni, kreivi).

Ajatusta psykopatiaan liittyvien ilmiöiden geneettisestä perustasta on voimakkaasti kritisoitu. Tällöin on viitattu siihen, että ongelmat johtuvat lapsuuden olosuhteista. Hare on sitä mieltä, että lasten laiminlyönti ja hyväksikäyttö voi saada aikaan hirvittävää psykologista vahinkoa. Näillä lapsilla voi olla alhaisempi älykkyysosamäärä ja kasvanut riski vakavaan masennukseen, itsemurhiin sekä päihde- ja rikollisuusongelmiin. Mutta Haren mukaan nämä

tekijät eivät tee lapsesta kuitenkaan psykopaattia.

Jerome G. Millerin (1991) mukaan laitosmaailmaan liittyvillä ilmiöillä voisi olla yhteys ominaisuuksiin, joista psykopaattinen persoonallisuus muodostuu. Miller tuli kuuluisaksi tehtyään radikaalin reformin Massachusettsin osavaltion nuorisovankiloissa. Hän käytännössä lakkautti nämä laitokset ja päästi suuren joukon vaarallisiksi ja väkivaltaisiksi luokiteltuja nuoria yksinkertaisesti kotiin ja avohuollon piiriin. Millerin mielestä usein on kysymyksessä perusteeton leimaaminen, jossa erilaiset epäsosiaalisen käyttäytymisen muodot määritellään pysyviksi. Miller toteaa Cleckleyn listaan viitaten:

Tätä listaa voi nyt tarkastella selviytymistaitoina keskeytyksessä amerikkalaisessa vankilassa tai koulukodissa. Sinun on parasta olla viehättävä, vapaa harhakuvitelmista ja olla näyttämättä hermostumista, olla epärehellinen olosuhteiden mukaan, varoa rehellisyyttä, piilottaa katumus, tapella ajoittain, näyttäytyä tunnekyhäältä, olla välinpitämätön ihmissuhteissa, välttää itsemurha, kätkeä rakkaudentunteet, harrastaa persoonatonta seksiä ja kun ottaa huomioon epäonnistumisesi, välttää kaikkea, joka muistuttaa elämänsuunnittelua. Jos perheterapeutti ja antropologi Jay Haley oli oikeassa kuvatessaan valtion mielisairaaloita skitsofrenian kasvihuoneiksi, niin varmaan vankeinhoidolliset laitokset kasvattavat psykopatiaa samalla tavalla.

On varmaan kiistatonta, että pitkäaikainen laitosmaailmassa eläminen johtaa erilaisten selviytymisstrategioiden oppimiseen, jotka ovat varsin huonoja vapaudessa. Mutta muuttuuko persoonallisuuden rakenne pysyvästi laitostokemusten seurauksena? Nykyisin tiedämme, että skitsofrenia ei synny mielisairaloissa. Ja koska näyttää vahvasti siltä, että psykopaattisia ominaisuuksia ilmenee myös sellaisten ihmisten piirissä, joilla ei ole mitään laitostokemuksia, Millerin teesit näyttävät liioitelluilta.

Hare onkin esittänyt omana näkemyk-

senään mallin, jossa sekä geneettiset tekijät että ympäristö ovat mukana. Biologia luo alttiuden, mutta toteutumisen muodot riippuvat myöhemmistä kokemuksista. Haren mukaan henkilöstä, jolla on kokoelma psykopaattisia piirteitä, mutta joka elää lapsuutensa tasapainoisissa oloissa ja pääsee sosiaalisten resurssien piiriin, voi tulla hämäräperäinen liikemies, poliitikko, mahdollisesti talousrikollinen. Kun taas henkilöstä, jolla biologinen alttius yhdistyy erittäin huonoihin kasvuolosuhteisiin, saattaa tulla väkivaltainen rikollinen, pahimmillaan sarjamurhaaja. Geneettinen tausta näkyy joka tapauksessa jossain muodossa.

Usein on sanottu, että psykopatian hoitaminen on mahdotonta tai äärimmäisen vaikeaa. Mitään selkeää menetelmää ei ole löydetty. Tämän katsotaan johtuvan itse ilmiön luonteesta. Psykopaateilla ei ole motiivia kuntoutumiseen, koska he eivät koe asiaa ongelmana ja voivat olla täysin tyytyväisiä elämäänsä. He eivät ole siten ”heikkoja” yksilöitä, vaan heidän persoonallisuutensa rakenne voi olla kivenkova ja äärimmäisen torjuva ulkopuoliselle vaikutukselle.

Monet hoitomuodot voivat jopa pahentaa tilannetta ja lisätä ongelmakäyttäytymistä. Psykopaatit voivat hyödyntää terapiamuotoja omiin tarkoituksiinsa. Yksilö- ja ryhmäterapiassa he voivat olla äärimmäisen manipuloivia ja keskittyä muiden ongelmiin omiensa sijasta. Usein he dominoivat terapiaistuntoja. Psykopaatit pystyvät myös hyvin näyttämään kuntoutunutta ja muuttunutta rikoksentehtäjää.

Tähänastinen tuloksettomuus ei kuitenkaan kerro siitä, etteikö mahdollisia vaikuttavia menetelmiä voitaisi kehittää. Aiemmin on käytetty lähinnä samoja menetelmiä, joita on kokeiltu ns. normaalirikollisten piirissä. Yksi uusi lähtökohta Haren mukaan on iän vaikutus. Myös psykopaatit ”paranevat” vanhetessaan. Hoitomenetelmiä kehitettäessä pohditaan nyt sitä, voitaisiinko tätä ikääntymisen myötä tapahtuvaa antisosiaalisen käyttäytymisen vähenemissprosessia nopeuttaa. ■

Uusia keinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn

Kuluneen vuosikymmen aikana nuorten syrjäytyminen on noussut merkittäväksi yhteiskuntapoliittiseksi kysymykseksi. Valtakunnallisessa nuorten kuntoutuskokeilussa lähdettiin etsimään keinoja syrjäytymisvaarassa olevien 15–17-vuotiaiden nuorten tukemiseksi. Taavoitteena oli luoda silta peruskoulusta opiskeluun tai työelämään. Kela järjesti kokeilut yhdessä työvoimahallinnon, kuntien opetus-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Kokeilussa oli vuosina 2001–2003 mukana yhteensä 18 projektia eri puolilta Suomea ja niihin osallistui vuoden 2003 loppuun mennessä 630 nuorta.

Kokeilun tulokset ovat sosiaali- ja ter-

veysministeriön mukaan olleet rohkaisevia: lähes kolme neljästä on saanut merkittävää tukea. Noin joka neljättä nuorta ei pystytty tukemaan riittävästi. Näiden nuorten syrjäytymiskehitys on usein edennyt niin pitkälle, että he tarvitsevat erityistä tukea ja erityispalveluja.

Syrjäytymiskiirteen katkaiseminen varhaisessa vaiheessa on mahdollista normaalin palvelujärjestelmän puitteissa. Nuorten kuntoutuskokeilussa mukana olleet projektit ja niiden yhteistyötahot ovat löytäneet ja kehittäneet innovatiivisia keinoja sekä etsineet hyviä käytäntöjä nuorten syrjäytymiskiirteen ehkäisemiseksi. Hyviksi käytännöiksi ja tuloksellista toimintaa ohjaaviksi periaat-

teiksi osoittautuivat ennen muuta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tunnistaminen, varhainen puuttuminen ja saat- taen vaihtaminen eli nuoren tukeminen siirtymävaiheessa esimerkiksi peruskou- lusta jatko-opiskeluun.

Nuorten syrjäytymisen onnistunut ehkäisy perustuu varhaiseen puuttumi- seen, eri tahojen väliseen yhteistyöhön, työntekijöiden ja nuorten välittömään ja jatkuvaan vuorovaikutukseen sekä sii- hen, että nuorille tarjotaan esimerkiksi vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä. Keskeiseksi kehittämiskohteeksi nousi eri tahojen välisen yhteistyön koordi- nointi, jota varten tarvitaan kokopäiväi- nen työntekijä tai työntekijöitä.

Vankien lupajärjestelmä toimii melko hyvin

Rikosseuraamusviraston työryhmän selvityksen mukaan vangeille myönnettävien lupien järjestelmä toimii pääpiirteissään hyvin. Yli 90 prosenttia vangeille myönnetystä poistumis-, per- hetapaamis- ja siviilityöluvista sujuu on- gelmitta. Lupaprosesseja eri vankiloide- n välillä tulisi kuitenkin yhdenmukais- ta. Työryhmä esittää, että lupien myön- tämisessä vähennetään vapaata harkin- ta ja lupaprosessit sidotaan yhä tiiviim- min vangeista tehtäviin riski- ja tarvear- vioihin.

Raportin mukaan nykyinen lupajärjes- telmä toimii melko hyvin siinä tarkoituk- sessa, mihin se on luotu: pitämään yllä vangin yhteyksiä siviilyhteiskuntaan ja pohjustamaan rikoksetonta elämää va- paudessa. Lupaprosessit ja arviointit ovat myös viime vuosina kehittyneet: esimerkiksi poistumisluvissa vakavien rikkomusten määrä on viidessä vuodes- sa laskenut 3,3 %:sta 2,6 %:iin.

Vanki voi saada poistumisluvan joko rangaistusajan perusteella suoritettuaan tuomiostaan puolet tai erittäin tärkeään syyhyn vedoten. Poistumislupa myön- netään, jos on todennäköistä että vanki noudattaa lupaehtoja. Selvityksen mu- kaan poistumisluvat kasautuvatkin pal- jolti samoille henkilöille: puolet anojista käyttää lähes 90 prosenttia poistumis- luvista.

Selvityksen mukaan poistumisluparik- komuksista suurin osa tapahtuu ensim- mäisillä lomilla. Ensimmäistä kertaa anovalle poistumislupa myönnetäänkin tiukimmilla perusteilla. Rikkomuksen to- dennäköisyys laskee, mitä useampi on- nistunut poistumislupa vangilla on taka- naan. Lupaehtoja rikkovat yleensä ne, jotka muutenkin palaavat vankilaan ta- kaisin: nuoret, monta kertaa vankilassa olleet sekä ryöstöistä ja omaisuusrikok- sista tuomitut.

Työryhmä esittää useita keinoja lupa-

käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi. En- nustettavuutta lupakäytäntöihin tulisi nykyisen tulkinnanvaraisen normiston sijaan yksiselitteinen kriteeristö, joka si- sältäisi listan huomioon otettavista ja tarkistamista vaativista asioista. Erityi- sesti vangin etsintäkuulutukset ja lähes- tymiskiellot tulisi tarkistaa systemaatti- semmin.

Osa lupaprosessien ongelmista on liittynyt tiedonkulun katkoksiin. Lähivuo- sina käyttöön otettava uusi vankitietojär- jestelmä tulee parantamaan yksilötason lupien seuranta ja riskien arviointia. Myös viranomaisyhteistyötä ja tiedon- kulkua esimerkiksi poliisin ja vankein- hoidon välillä tulee edelleen kehittää.

Uusi Alkoholiohjelma käynnistyi

Julkaisu ”Alkoholiohjelma 2004–2007. Yhteistyön lähtökohdat 2004” valmistui alkoholihaittoja ehkäisevän työn välineeksi huhtikuun lopussa. Julkaisun myötä käynnistyi uusi nelivuotinen alkoholiohjelma, jonka tavoitteena on vähentää alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheuttamia haittoja sekä alkoholin riskikulutukseen liittyviä haittoja. Haittoihin vaikuttavat sekä juomatavat että alkoholin kulutuksen taso, minkä vuoksi on pyrittävä vaikuttamaan molempiin. Tarvitaan yhteistyötä, tulokselliseksi todettujen toimintamallien tehokkaampaa käyttöä ja toiminnan koordinoitua niin että erilaiset vaikutuskeinot tukevat toisiaan.

Julkaisussa kuvataan valtionhallinnon, kuntien, kirkkojen, järjestöjen ja elinkeinon kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön ja toiminnan suuntaviivoja. Kirjasta löytyy aineksia toimintasuunnitelmien laatimiseen ja virikkeitä uusien yhteistyösuhteiden solmimiseen. Tautaa toiminnalle rakentaa Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen tutkijoiden analyysi juomatapojen ja alkoholihaittojen kehityssuunnista ja erilaisten haittojen vähentämiskeinojen vaikuttavuutta koskeva tutkimustieto.

OIKEUSMINISTERIÖN TOIMIA ALKOHOLIOHJELMASSA

Päihdekuntoutuksen lisääminen vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa sekä nuorisorangaistuksen vakinaistaminen ovat oikeusministeriön toimia alkoholiohjelmassa vuosille 2004–2007.

Vankeja ja yhdyskuntapalvelua suorittavia tuetaan päihteettömään ja rikoksettomaan elämänhallintaan tarjoamalla mahdollisuus erilaisiin päihdekuntoutusohjelmiin ja muuhun päihteettömyyttä edistävään toimintaan. Huomattava osa rikokseen syyllistyneistä on päihde-

ongelmaisia. Vuonna 2003 erilaisiin päihdekuntoutusohjelmiin osallistui yli 900 vankia.

Nuorisorangaistus on tarkoitus vakinaistaa rangaistusjärjestelmään vuoden 2005 alusta. Parhaillaan selvitetään mahdollisuutta, että nuorisorangaistus voitaisiin määrätä suoritettavaksi mielenterveys- tai päihdehoitona.

Alkoholiin liittyviä rikollisuushaittoja pyritään yleisen alkoholipolitiikan lisäksi ehkäisemään rikosentorjunnan keinoin. Rikosentorjuntaneuvosto valmistelee parhaillaan täsmennettyä väkivallan ehkäisyohjelmaa, joka tulee kattamaan kaikki väkivallan keskeiset osa-alueet ja yksi näistä on alkoholiin kytkeytyvän väkivallan ehkäisy. Ohjelman valmistelussa tullaan monipuolisesti selvittämään alkoholin ja väkivallan suhdetta, kulutuksen ja käyttötapojen yhteyttä väkivaltaan sekä alkoholipolitiikan, sosiaalipolitiikan ja rikosentorjunnan keinoja vähentää alkoholiin liittyvää väkivaltaa sekä vahinkoja. Lisäksi pyritään selvittämään mahdollisuuksia vähentää mm. ravintoloissa tapahtuvaa väkivaltaa.

Julkaisu löytyy netistä osoitteesta www.alkoholiohjelma.fi.

Työryhmä uudistamaan rikosvahinkolakia

Oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan rikosvahinkolain kokonaisuudistusta. Työryhmän asettaminen perustuu hallitusohjelmaan. Puheenjohtaja on lainsäädäntöneuvos **Antti T. Leinonen** oikeusministeriöstä.

Uudistuksen tavoitteena on parantaa erityisesti väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien asemaa selkeyttämällä rikosvahinkolakia, tehostamalla korvausjärjestelmän toimintaa sekä laajentamalla mahdollisuuksien mukaan laissa säädettyä korvaussuojaa.

Työryhmän on selvittettävä rikosvahinkolain täsmälliset uudistamistarpeet sekä asetettava korvaussuojan mahdolliset laajennukset tärkeysjärjestykseen. Sen on myös arvioitava, miten rikoksen uhrien tiedonsaantia korvausjärjestelmästä voitaisiin parantaa ja miten korvausten saamista voitaisiin nopeuttaa.

Työryhmän on määrä saada ehdotuksensa valmiiksi marraskuun loppuun mennessä

Haasteen ilmestyminen syksyllä

Seuraava Haaste-lehti ilmestyy 27. syyskuuta. Siihen tarkoitettu aineiston on oltava toimituksessa 23. elokuuta mennessä. Numero 4/2004 puolestaan ilmestyy 13. joulukuuta ja sen deadline on 5. marraskuuta.

Toimitukselle voi lähettää artikkeliehdotuksia, keskustelupuheenvuoroja ja juttuideoita. Yhteystiedot löytyvät sivulta 3. Toimitus on muuttanut kesäkuun

alussa osoitteeseen Mannerheimintie 4. Postiosoite säilyi entisenä.

OIKAISU EDELLISEEN LEHTEEN

Haasteessa 2/2004 Martti Lehden artikkeliin henkikirikollisuuden tilannetorjunnasta s. 14–16 oli lipsautunut virhe: kuviossa henkikirikollisuuden tasosta eri Euroopan maissa Pohjois-Irlanniksi väitetty maa on oikeasti Irlanti.

K.J. Långin kirjoituksia koottu uuteen julkaisuun

Vankeinhoidon koulutuskeskus on julkaissut **K.J. Långin** teoksen: Rikos ja rangaistus, oikeus ja kohtuus. Kirja on Vankeinhoidon koulutuskeskuksen uuden julkaisusarjan, Acta Poenologica, ensimmäinen nide 1/2004. Sen ovat toimittaneet **Klaus Mäkelä** ja **Ilkka Taipale**.

1990-luvun puoliväliin asti Suomi oli ainoa Euroopan maa, jossa vankiluku laski. Tämän kehityskaaren aikana vuodet 1970–1997 oikeusministeriön vankeinhoito-osaston ylijohantajana oli Karl Johan Lång (1934–1998). Tätä ennen hän oli vankeinhoito-osaston koulutusjohtajana vuodesta 1962. Hänen elämäntyötään on kuvattu osana rikosoikeuden suurta linjaa, humaania mutta silti asiallisen tiukkaa. Hän oli laaja-alainen humanisti, kriminaalipoliitikko ja hallintotieteilijä, kiihkeän kiinnostunut yhteiskunnallisesta uudistustyöstä.

Hän osallistui vapaaseen kansalaiskeskusteluun vankilareformeja ja rikosioikeutta laajemmaltikin toimiessaan legendarisen Nyliberala Studentförbundetin puheenjohtajana, perusoikeuskomitean puheenjohtajana ja Ihmisoikeusliiton aktivistina ja rauhanaatteen tukijana. Hän analysoi ja kommentoi asianajajien ja poliisien toimintaa, mutta yhtä hyvin arvioi vankien muistelmia ja elämäkertoja historian saatossa. Hän oli yksi suomenruotsalaisten intellektuellien joukossa, joka loi maamme 60-luvun vapaamielistä ilmapiiiriä.

Hänen monipuolisesta kirjallisesta tuotannostaan on valittu 16 lähinnä kontrollipolitiikkaa käsittelevää edustavaa kirjoitusta. Ne ovat yhä ajankohtaisia, kun kriminaalipolitiikkamme on kiristymässä ja vankilukumme nousemassa. Mukana on myös ensi kertaa julkaistava, jo vuonna 1968 presidentti **Urho**

Kekkonen pyynnöstä laadittu yhden miehen mietintö jehovantodistajien mahdollisesta vapauttamisesta asevelvollisuudesta. Se oli aikansa radikaali ehdotus, joka toteutui vasta yli 15 vuoden kuluttua.

K.J. Lång joutui virkakautensa loppuvaiheessa ankaran kritiikin alaiseksi ”liian liberaalina” kriminaalipoliitikkona. Hänen artikkelivalikoimansa osoittaa linjan nojautuneen laajaan asiantuntemukseen, tutkimustietoon ynnä intohimoon parantaa myös ahtaimmalla olevien kansalaistemme sosiaalista asemaa.

Samalla julkistettiin n. 5000 nidettä käsittävä K.J. Långin yksityinen kirjakoelma. Sen on luetteloinut ja luokittanut **Vera Suomalainen** ja asiansanoittanut **Tuomo Silenti**. Kokoelma on sijoitettu Vankeinhoidon koulutuskeskuksen kirjastoon.

Nuoria vankeja kuntouttava WOP-projekti jatkuu

Vuonna 2001 Keravan vankilassa alkanut WOP (Work Out Project) -hanke on saanut Euroopan Sosiaalirahastolta jatkorahoituksen vuosille 2004–2006. Projekti kuntouttaa nuoria, Uudeltamaalta kotoisin olevia vankeja rikoksettomaan elämään. Käytännössä tämä tarkoittaa työhön valmentamista, päihdekuntoutusta, koulutusta, ja elämänmuutokseen motivoitumista. Verkostoyhteistyöstä on tullut projektin kantava voima. Projektia on toteutettu yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien kanssa nyt kolme vuotta.

WOP-projektiin osallistuvilla vangeilla on Keravan vankilassa oma yhteisöllinen asuinosa, jossa annetaan työskentelyrauha oman elämän järjestämiseksi. Pääteettömyyttä tuetaan mm.

ryhmätoiminnoilla ja joka aamuilla näytteenottoilla päihdetestausta varten. Toimintaohjelmana projektissa on vankiloissa useita vuosia käytössä ollut KALTERIT Taakse® -päihdeohjelma. Lisäksi vangeille järjestetään työnhakukoulutusta, velka- ja talousneuvontaa ja työtoimintaa. Olennainen osa toimintaa on myös elämänhallintataitojen opettelu (ruoanlaitto, siivous, pyykinpesu jne.) sekä perhetyö vankien siviilielämän perhesuhteiden parantamiseksi.

Päihdekuntoutuksen lisäksi rikoksettomalle elämälle on tärkeää opiskelutai työpaikan varmistaminen vapautumisen jälkeen. Jokaisen projektiin osallistuvan vangin kanssa tehdään henkilökohtainen suunnitelma jatkamahdollisuuksista yhteistyössä siviiliviran-

omaisten kanssa. Vankeuden aikana vangeille mahdollistetaan opiskelu ja toteutetaan työkokeiluja kotikuntien työpajoilla. Jatko varmistetaan yhteistyössä kotikunnan toimijoiden, oppilaitosten, kuntoutuslaitosten, Kriminaali- huoltolaitoksen ja muiden yhteistyökumppanien kanssa.

Projektin tulokset ovat olleet rohkai-sevia. Vuosina 2001–2003 projektin on suorittanut loppuun 19 vankia. Pääosa projektiin osallistuvista vangeista on osallistunut aktiivisesti osaston toimintaan, ryhmätyöskentelyihin ja oman elämänsä rakentamiseen. Heidän elämänhallintansa on parantunut ja niin fyysinen kuin psyykinen kunto on parantunut etenkin vankilassaoloaikana.

Vankeinhoito syynä ja seuraamuksena

Vuosina 1888–1891 syntyi Aleksanteri III:n hallituksen ja Suomen hallituselinten välille joukko erimielisyyksiä, jotka saivat aikaan tietynasteisen molemminpuolisen luottamuspuolan. Suomalaisten puolelta riitoja oli pohjustanut senaattori Leo Mechelin kansainvälisellä propagandakampanjallaan, jossa hän pyrki todistamaan, että Suomi oli Venäjän kanssa reaaliunionissa oleva valtio. Suomalaiset olivat 1880-luvulla muutoinkin pyrkinneet vähin erin vahvistamaan Suomen erikoisasemaa.

Aleksanteri III oli Suomen ainoa aito perustuslaillinen monarkki, ja vaikka hän hyväksyikin erimielisyydet säätyjen kanssa, keisarin valtaoikeuksien kaventamista hän ei hyväksynyt. Venäjän keisarina Aleksanterin oli kuitenkin otettava huomioon yhtenäistyvän ja keskittyvän valtakunnan vaikutukset, myös Suomen suhteen. Nämä syyt vaikuttivat keisarin toimiin enemmän kuin ”Suomi-syöjien” höyökkäykset Venäjän lehdistössä.

Aleksanteri III halusi yhdistää Suomen ja Venäjän posti-, raha- ja tullilaitokset. Senaatin asiasta laatimiin lausuntoihin Aleksanteri III kirjoitti paksulla sinikynällään ihmettelyn: ”Kuuluuko Venäjä Suomeen tai onko se sen osa, vai kuuluuko Suomen Suuriruhtinaskunta Venäjän Keisarikuntaan”. Yhdistämiset rajoittuivat lopulta postilaitosten yhdistämiseen, mikä jo sekini aiheutti Suomessa suurta mielenkuohuntaa. Silti suomalaiset arvelivat voivansa jättää yhdyntävän Venäjän huomiotta ehdotuksessaan Suomen Suuriruhtinaskunnan Rikoslaiaksi.

Rikoslaisa poikettiin 1828 vahviste-

tusta vastavuoroisuuden periaatteessa, Venäjä määriteltiin ulkomaaksi ja Suomen rikoslaki ulotettiin osin Venäjällekin. Tämä ei ollut vahinko vaan tietoinen yritys vahvistaa Suomen asemaa, koska Suomen rikoslakihankkeen nokkamies Jaakko Forsman tunsikin venäläisten kannat. Vaikka Suomen hanke toki oli sinänsä isänmaallinen, se oli samalla suurin panoksin pelattua poliittista uhkapeliä.

Venäjän lehtien nostama meteli ei juurikaan vaikuttanut asiaan, ja kaksi Suomen ylintä johtomiestä, ministerivaltiosihteeri, kenraaliluutnantti Casimir Ehrnrooth ja kenraalikuvernööri, jalkaväenkenraali kreivi Feodor Heiden vakuuttivat asian olevan kunnossa, ja keisari vahvisti lain ja määräsi sen tulemaan voimaan 1.1.1891. Uhkapeli näytti jo onnistuneen, kunnes Venäjän rikoslain päävalmistelijä N.S. Tagantsevin laatima muistio päätyi keisarille. Normaalisti Venäjän virkamiehet eivät saaneet puuttua Suomen asioihin, mutta nyt oli kysymys yleisvaltakunnallisesta lainsäädännöstä.

Tagantsev osoitti, että Suomen rikoslaisa oli yksipuolisesti poikettu voimassa olevasta territoriaaliperiaatteesta ja sitä paitsi rinnastettu Venäjä ulkomaihin. Siltä varalta että kansainvälinen rikosoikeus olisi ollut keisarille liian teoreettista, Tagantsev myös muisti huomauttaa, että rikoslain rangaistukset majesteettirikoksista olivat aivan liian lievät. Kun Ehrnrooth yritti muistiossaan selittää, etteivät suomalaiset olleet tahallaan pyrkinneet aiheuttamaan vahinkoa Venäjälle, Aleksanteri III kirjoitti muistioon paksulla sinikynällään: ”En usko!” Hädissään Ehrnrooth ei keksinyt

muuta keinoa kuin ehdottaa voimaantumalon lykkäystä, mistä keisari päätti 13.12.1890.

Miten tämä sitten liittyi vankeinhoitoon, paitsi että siitä säädettiin rangaistusten täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa, jonka voimaantulo siirtyi muiden rikoslakiin liittyvien säädösten ohella? Ensinnäkin vankeinhoito oli syytä senaattori Leo Mechelinin erottamiseen. Pietarissa järjestettiin kesällä 1890 kansainvälinen vankeinhoitokonferenssi, ja Mechelin oli mennyt omin päin kutsumaan konferenssin osanottajat vierailulle Suomeen. Kenraalikuvernööri sai tästä tempauksesta sopivan epäpoliittisen asiasyyn kehottaa Mechelinia jättämään eroanomuksensa.

Seuraamuksena puolestaan vankeinhoito oli valtiosihteerinviraston ensimmäisen toimitussihteerin Alexis Gripenbergin epäonnistuneesta käännoisyrtelmästä. Postimanifestin antamisen, rikoslain lykkäämisen ynnä muiden tapahtumien Suomessa aiheuttaman hälyn vaimentamiseksi keisari antoi 12.3.1891 niin sanotun rauhoituskäskykirjeen, jossa keisari perusteli toimiaan ja vakuutti Suomen lakien pysyvän voimassa ja kehitettävän. Kun käskykirje julkaistiin ruotsiksi, kävi ilmi, että käännos oli huono ja – luultavasti tahallisesti – harhaanjohtava, koska käännos näytti tukevan Mechelinin markkinoimaa tulkintaa Suomen ja Venäjän valtiunionista.

Käskykirjeestä jouduttiin julkaisemaan uusi käännos, ministerivaltiosihteeri Ehrnrooth joutui pyytämään eroa ja Alexis Gripenberg siirrettiin Suomeen vankeinhoitohallituksen ylitirehtööriksi. ■

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutusallalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaan HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
 määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikosentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki